

Ilokaasu, laillista ja laitonta

Alex Nieminen ja Tuomas Miettinen

2/2024

Tiivistelmä

Tekijät Alex Nieminen & Tuomas Miettinen	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Ilokaasu, laillista ja laitonta	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Pekka Björk	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössämme tutkimme ilokaasun vaikutusta henkilön ajokykyyn ja sen oikeus- sekä lääketieteellistä näkökulmaa Suomessa. Päättävänä oli selvittää, minkälaisia toimenpiteitä poliisin tulisi tehdä epäillessään rattijuopumusta ilokaasun perusteella.</p> <p>Ilokaasun päihdekäyttö on lisääntynyt viime vuosina varsinkin nuorten keskuudessa ja ilokaasuun liittyviä välineitä on tavattu liikenteessä ajoneuvoista. On selvää, että kaikkien päihteiden käyttö liikenteessä asettaa niin kuljettajan kuin muut tienkäyttäjät hengen sekä terveyden vaaraan.</p> <p>Opinnäytetyössä esittelemme tietoa ilokaasusta julkisten lähteiden avulla, lainsäädäntöä sekä toimenpiteitä, joilla ilokaasurattijuopumus voidaan todistaa. Opinnäytetyöhön sisältyy haastatteluja, tulokset ja johtopäätökset.</p> <p>Käytimme tutkimuksessamme laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksessamme selvitimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme, joiden avulla poliisi pystyy tekemään tärkeimmät alkutoimet kenttäolosuhteissa epäillessään rattijuopumusta tai terveysrikosta.</p> <p>Saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Luvuissa 9 ja 10 käsitellään keskeisimmät selvittämämme asiat.</p>	
Sivumäärä: 42	Tarkastuskuukausi ja –vuosi Helmikuu, 2024
Avainsanat Rattijuopumus, muu huumaava aine, ilokaasu, päihteet	

Abstract

Authors Alex Nieminen & Tuomas Miettinen	Degree Bachelor of police services
Name of thesis Laughing gas, legal and illegal	Publicity Public
Supervisor Pekka Björk	Type of thesis Qualitative research
<p>Abstract</p> <p>In our thesis, we examine the impact of nitrous oxide on a person's driving ability and its legal and medical perspectives in Finland. The main objective was to determine what actions the police should take when suspecting driving under the influence of nitrous oxide.</p> <p>The recreational use of nitrous oxide has increased in recent years, especially among young people, and related paraphernalia has been found in vehicles. It is evident that the use of any substance while driving poses a risk to both the driver and other road users' safety and health.</p> <p>We present information on nitrous oxide from public sources, legislation, and measures for proving nitrous oxide-related impaired driving in the thesis. The thesis includes interviews, results, and conclusions. We used a qualitative research method in our study. Through our research questions, we sought answers to help the police take initial steps in field conditions when suspecting impaired driving or a health offense.</p> <p>We obtained answers to our research questions. Chapters 9 and 10 address the most significant findings of our investigation.</p>	
Pages: 42	Month and year of review February 2024
Keywords Drunken driving, other narcotic substances, nitrous oxide, intoxicants	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Johdatus aiheeseen	1
1.2	Aihe ja tutkimuskysymykset.....	3
1.3	Tietoperustan esittely.....	4
1.4	Opinnäytetyö toteuttaminen.....	5
2	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	5
2.1	Kvalitatiivinen tutkimus	6
3	LAINSÄÄDÄNTÖ.....	7
3.1	Rattijuopumus	7
3.2	Törkeä rattijuopumus.....	8
3.3	Terveysrikos	9
4	LAILLISET PÄIHTEET JA AJOKYKY.....	11
5	ILOKAASU	14
5.1	Ilokaasu lääketieteessä ja muilla aloilla	16
5.2	Ilokaasu päihteenä	17
5.3	Ilokaasun käyttötavat.....	17
5.4	Ilokaasun käytön toteaminen	18
6	ILOKAASU MAAILMALLA	19
7	POLIISIN JA OIKEUSLÄÄKÄRIN TOIMENPITEET	20
7.1	Päihdelomake B ja kliininen humalatilatutkimus.....	21
7.2	Päihdetutkimuslomake C	22
7.3	Poliisi todistajana.....	24
8	HAASTATTELU	25
8.1	Asiantuntijahaastattelu tiedonhankinnan menetelmänä	25
8.2	Haastattelun toteuttaminen.....	27
8.3	Haastatteluiden analyysi ja yhteenveto.....	28
9	TULOKSET	30
10	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	31
11	POHDINTA.....	33
12	LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme nimi on ilokaasu – laillista ja laitonta. Rattijuopumukset ovat kehittyneet vuosien varrella enemmän huumaavien aineiden alaisena tehdyiksi, ja mielestämme ilokaasun vaikutuksen alaisena tehdyt rattijuopumukset ovat saattaneet lakisäädännön ja ilmiön yleistymisen vuoksi jäädä pimentoon.

Tämän hetken käsityksemme mukaan rattijuopumustapauksissa, joissa epäillään ajoneuvon kuljettajan käyttäneen ilokaasua ajon aikana, ei voida mitata millään laitteella taikka välineellä. Rattijuopumusta epäillessä on poliisin mahdollista suorittaa kuljettajalle seulonta-alkometrikoe tai eräänlainen huumeepikatesti, jotka kertovat tuloksen lyhyessä ajassa. Kaikkien päihteiden testaamiseen ei kuitenkaan ole kehitetty laitetta, jolla se voitaisiin havaita eivätkä kaikki päihteiksi luokiteltavat aineet Suomessa ole laittomia.

Lisäksi meitä kiinnostaa oppia työmme kannalta tämän opinnäytetyön ohella, miksi juuri ilokaasusta on tullut suosittu päihde nuorten keskuudessa.

Haluaisimme tietää, miltä sen päihdyttävä vaikutus tuntuu, mistä sitä saa ja miten paljon se maksaa. Onko ilokaasun käytön pohjimmainen syy vain sama kuin muidenkin päihteiden osalta, eli saada pää sekaisin? Ehkä toisenlaisessa tutkimuksessa voisimme haastatella nuoria, jotka käyttävät tai ovat käyttäneet ilokaasua ja saada vastauksia näihin edellä mainittuihin kysymyksiin.

1.1 Johdatus aiheeseen

Opinnäytetyömme aihe tuli meille kuin syliin, ikään kuin sattumalta ja käytännön työssä eteemme tulleiden työtehtävien seurauksena. Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi ilokaasun, koska olemme henkilökohtaisesti huomanneet muutamilla työtehtävillä poliisin hälytys- ja valvontasektorilla sekä rikostutkinnassa, että ilokaasun käyttäminen päihtymistarkoitukseen on ilmiönä yleistynyt varsinkin nuorten keskuudessa.

Yhä useammalla nuorella saattaa tavattaessa olla laukussaan tai autossaan ilokaasupullo tai jopa useampia pulloja. Tämän lisäksi aihetta puitiin rikostutkinnassa ja mahdollisia toimenpiteitä poliisin kohdatessa ilokaasun päihdekäyttöä etenkin liikenteessä. Huomasimme, että aiheesta ei poliisin näkökulmasta ole tehty opinnäytetyötä aikaisemmin. Halusimme tehdä opinnäytetyön ja tutkia mahdollisimman uutta sekä ajankohtaista aihetta. Erityisesti meitä molempia kiinnostaisi tulevaisuudessa työt poliisin hälytys- ja valvontasektorilla, missä liikenteen valvonta on päivittäistä sekä käytännössä jatkuvaa toimintaa.

Työmme on pääosin suunnattu Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille ja jo virassa oleville poliiseille. Opinnäytetyön tarkoituksena on auttaa poliiseja tiedollisesti toimimaan epäillessään ilokaasu rattijuopumusta tai ilokaasun laitonta myymistä.

Olemme suunnitelleet työn rakentamista käymällä läpi lakia sekä saatavilla olevaa tietoa aiheen ympärillä ja mahdollisesti poliisihenkilöiden ja oikeusoppineiden haastattelujen muodossa. Mielestämme aihe on ajankohtainen ja tärkeä etenkin liikenneturvallisuuden, mutta myös päihteiden käytön vaarallisuuden kannalta.

Yleisesti ilokaasusta ja sen käyttämisestä päihteenä löytyy paljon artikkeleita internetistä sekä tutkimuksia ympäri maailmaa. Useissa artikkeleissa kerrotaan huolestuneeseen sävyyn, kuinka ilokaasu on noussut suosituksi ”bilehuumeeksi” yhä nuorempien henkilöiden keskuudessa.

Uskomme, että uusia tapoja käyttää erilaisia laillisiksi luokiteltuja aineita päihtymistarkoitukseen tulee aika ajoittain ja ne löytävät tiensä valitettavan usein nuorison keskuuteen.

Muun muassa muuntohuumeiksi kutsutut psykoaktiiviset aineet, joita kehitetään jatkuvasti eikä niitä tämän takia kyetä valvovaan ajan hermolla huumausainelain puitteissa, ovat ongelmallisia niin käyttäjille kuin Suomen viranomaisille. Osa näistä aineista on luokiteltu kielletyiksi psykoaktiivisiksi aineiksi eikä huumausaineiksi, ja niiden hallussapito on sallittua. Ongelmaksi muodostuu kyseisten aineiden vaarallisuus päihteiden käyttäjien keskuudessa sekä se, etteivät kaikki näistä aineista näy huumeetesteissä esimerkiksi rattijuopumusepäilyissä.

Tämän vuoksi poliisin tuleekin pysyä perässä meneillään olevista ”trendeistä” ja pystyä puuttumaan niihin mahdollisimman tehokkaasti lainmukaisilla toimenpiteillä. Mielestämme poliisille ei voi tulla eteen tilannetta, jossa hän itse tai joku muu kollega ei tiedä, miten asian kanssa toimitaan lain puitteissa. Päihteet ovat aina pahasta, ja varsinkin tieliikenteestä sekä sellaisista tilanteista, joissa voidaan vaarantaa toisten ihmisten turvallisuus ne tulisi pystyä kitkemään pois.

1.2 Aihe ja tutkimuskysymykset

Aiheenamme on ilokaasun lailliset sekä laittomat näkökulmat. Laittomiin näkökulmiin lukeutuu ilokaasun myyminen päihtymistarkoitukseen rikoslaki 44 luvun 1 pykälän mukaan ja ilokaasun käyttö ajoneuvoa kuljettaessa liittyen rikoslain 23 luvun 3 § 3 momentin rattijuopumukseen, sekä 23 luvun 4 § 3 momentin törkeään rattijuopumukseen.

Aiomme esitellä opinnäytetyössämme yleisesti ilokaasun laillisia käyttötarkoituksia esimerkiksi lääketieteessä, mutta emme mene niihin sen syvällisemmin. Haluamme kuitenkin tuoda ilmi lukijalle sen, että mihin kaikkeen ja miten ilokaasua voidaan hyödyntää ja käyttää erilaisilla aloilla.

Tutkimuskysymyksinä tässä opinnäytetyössä ovat:

1. Miten rattijuopumustapauksessa pystytään todistamaan kuljettajan ajokunnon heikentyminen ilokaasun käytön perusteella?
2. Miten näyttää toteen ilokaasun laitton myynti?
3. Miten ilokaasu vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn ja ajokykyyn?
4. Miten ilokaasun hallussapito ja käyttö on ylipäättänsä laillista, sekä missä määrissä ja mihin tarkoitukseen?

Tavoitteenamme on selvittää missä tilanteessa ilokaasun käyttö liikenteessä voi johtaa rattijuopumukseen, tai jopa törkeään rattijuopumukseen, sekä miten ilokaasun myyminen laittomiin tarkoituksiin voidaan näyttää toteen poliisin toimesta.

1.3 Tietoperustan esittely

Opinnäytetyön tietoperusta tulee julkisten oikeuslähteiden kautta. Esimerkiksi rikoslaki

39/1889 käsittelee 23 luvun 3 ja 4 § 3 momentissa ” Rattijuopumuksesta tuomitaan niin ikään se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia taikka tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut.”

Aiomme selvittää, kuinka ilokaasu sopii ”muun huumaavan aineen” tunnusmerkistöihin ja kuinka se voitaisiin teoriassa näyttää toteen epäillyssä rattijuopumusasiassa.

Tutkimusaineistoa opinnäytetyötämme varten keräämme ja analysoimme tietoa internetistä, lehtiartikkeleista, Suomen laista, aikaisemmista tutkimuksista sekä haastatteluiden avulla.

Ilokaasua on tutkittu opinnäytetöissä Suomessa lähinnä lääketieteen kannalta muun muassa kättilöiksi opiskelevien toimesta liittyen kivun lievittämiseen synnytyksen aikana. Näitä opinnäytetöitä sekä muita tieteellisiä artikkeleita voimme hyödyntää opinnäytetyössämme, kun esittelemme ilokaasua yleisellä tasolla.

Rattijuopumuksia on Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetöissä käsitelty laajasti Suomessa niin alkoholin kuin huumaaviksi luokiteltujen aineiden näkökulmasta.

Aiomme tuoda esille minkälaisia ohjeita ja säännöksiä Poliisihallitus on tehnyt rattijuopumustapauksia varten, kun on syytä epäillä rattijuopumusta rikoslain 23 luvun 3 § 3 momentin perusteella. Sen lisäksi tavoitteenamme on listata toimenpiteet, jotka poliisina työskentelevän henkilön on suoritettava epäillessään rattijuopumusta ilokaasun käytön perusteella.

1.4 Opinnäytetyö toteuttaminen

Aiomme tutkia opinnäytetyössä, milloin henkilö voi syyllistyä rattijuopumukseen käyttäessään ilokaasua ja kuljettamalla kulkuneuvoa, sekä milloin henkilö voi syyllistyä terveysrikokseen myymällä ilokaasua. Julkisten lähteiden käyttämisen lisäksi aiomme suorittaa haastatteluja saadaksemme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Mahdollisia ongelmia voi olla se, että aiheitamme ei ole tutkittu Suomen lainsäädännön kautta tarpeeksi, joka voi vaikeuttaa tiedon saamista.

Pyrimme selvittämään, että miten lainsäädäntömme luokittelee rattijuopumuksen. Mielestämme kyseisen aihealueen ja teeman rajallisen tiedon perusteella on parempi keskittyä oikeustieteelliseen tutkimusmenetelmään. Aiomme toteuttaa asiantuntijahaastatteluja ja pyrkiä selvittämään julkisista lähteistä tietoa aiheen ympäriltä. Analysoimme sitä, miten rattijuopumus ja ilokaasun laitton myynti, eli terveysrikos voidaan näyttää toteen.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Opinnäytetyön aiheen valitsemisen jälkeen pohdimme, että mikä tutkimusmenetelmä sopisi parhaiten työhömmä ja antaisi vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tiesimme, että joudumme tulkitsemaan voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä etsimään tietoa aiheesta kirjallisista lähteistä ja internetistä.

Opinnäytetyömme alkuvaiheessa laatimat tutkimuskysymykset helpottivat tutkimusmenetelmän valintaa suuresti, koska opinnäytetyössämme tutkitaan pääosin rattijuopumukseen sekä terveysrikokseen liittyvää lainsäädäntöä, joten

työn tutkimusmenetelmäksi muodostui laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.

2.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pitää sisällään lukuisia suuntauksia, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä sekä tapoja tulkita erilaisia aineistoja eikä yhtä oikeaa tapaa tehdä laadullista tutkimusta ole. Tutkimuksen tekijä voi itse määrittää tutkimuksensa suunnan sekä tutkimuskohteensa kvalitatiivisen tutkimustavan tarjotessa useita eri lähestymistapoja tutkimusongelman ratkaisemiseen. Laadullisissa tutkimuksissa pääosin tutkimuksen tavoitteena on jonkin ilmiön kuvaaminen ja siihen liittyvän ymmärryksen lisääminen. Perusteellisen tutkimuksen tekemällä ja tutkimuksia toistamalla useista eri näkökulmista, voidaan käsillä olevasta ilmiöstä saada monipuolisesti tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus rajoittuu pienempään kohdeyleisöön ja pyrkii ymmärtämään käsillä olevaa tutkimusongelmaa syvällisemmin ja yksityiskohtaisemmin kuin määrällinen tutkimus. (Heikkilä 2014, 15).

Laadullisessa tutkimuksessa kriteerinä ei niinkään ole määrä vaan laatu ja näin ollen tutkittavasta kohteesta pyritään saamaan yksityiskohtaisempi sekä tarkempi kuva, kun kohdeyleisö on pienempi ja rajattu. Aineistolähtöinen analyysi tehdään rakentamalla teoriaa kerätyn aineiston avulla ilman aikaisempia määritelmiä tai tutkimuksia aiheesta. (Eskola & Suoranta 1998, 15–20; Ojasalo ym. 2018, 104–105.)

Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta, henkilöiltä haastattelujen avulla saatu tieto, odottamattomien seikkojen paljastaminen sekä tapauksien käsittely ainutlaatuisina (Hirsjärvi ym. 1998, 165).

Tyypillisimmät aineiston keruumenetelmät kvantitatiivisessa tutkimuksessa ovat erilaiset lomakekyselyt, internet-kyselyt, strukturoidut haastattelut, puhelinhaastattelut, systemaattinen havainnointi ja kokeelliset tutkimukset. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää samanaikaisesti useampaa tutkimusmenetelmää. Tärkeintä on, että tiedonkeruulla saadaan vastauksia käsillä olevaan tutkimusongelmaan.

(Heikkilä 2014, 13; Jaakonaho 2020.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei niinkään ole hypoteesien testaaminen vaan aiheen yksityiskohtainen tarkastelu. Tällöin tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti sekä tietoa pyritään saamaan kokonaisvaltaisesti luonnollisista tilanteista. (Hirsjärvi ym. 2009, 163–164.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimme lakipykälien lisäksi ilokaasun käyttämistä päihtymistarkoitukseen ilmiönä, joten sen vuoksi laadullinen tutkimus soveltuu hyvin opinnäytetyöhömmme. Poliisi tulkitsee lakia rikosasioissa ja esitutkintapöytäkirjan lähtiessä eteenpäin, lakia tulkitsee syyttäjä ja tuomioistuin. Näin ollen tässä opinnäytetyössä suoritettujen haastattelujen perusteella voimme tutkia miten ilokaasun aiheuttamissa rattijuopumuksissa lakia tulkitaan tai on tulkittu kyseisissä tapauksissa syyttäjän ja tuomioistuimen toimesta.

3 LAINSÄÄDÄNTÖ

Tässä luvussa esitellään rikoslain rattijuopumusta ja törkeää rattijuopumusta sekä rikoslain terveysrikosta.

3.1 Rattijuopumus

Rattijuopumuksella tarkoitetaan rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 3 § mukaisesti tilannetta, jossa moottorikäyttöisen ajoneuvon tai raitiovaunun kuljettaja, jonka veren alkoholipitoisuus on ajon aikana tai sen jälkeen vähintään 0,5 promillea

tai että hänellä on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa. Rattijuopumukseen syyllistyy myös henkilö, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on ajon aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Rikoslaisissa määritelty rangaistus rattijuopumukseen syyllistyneelle on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Kuljettaja ei syyllisty kuitenkaan kyseisessä tilanteessa rikoslain mukaiseen rattijuopumukseen, jos huumaava aine tai sen aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota kuljettajalla on ollut oikeus käyttää.

Huumausaineille ei ole rikoslaisissa erikseen määriteltyjä raja-arvoja rattijuopumuksen osalta, vaan huumausaineiden käytön suhteen Suomessa on nollatoleranssi liikenteessä. Poikkeuksen tilanteeseen luovat lääkeaineet, joihin ajoneuvon kuljettajalla on resepti. Jos luvallisten lääkkeiden käyttö vaikuttaa ajokykyyn, voi rattijuopumusrikos tulla kyseeseen. (Liikenneturva 2023).

Rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 3 § 1. sekä 2. momentin kohdalla ei siis vaadita, että ajokyky tilanteessa olisi huonontunut vaan pelkästään riittää, että henkilöllä on alkoholia yli lain salliman rajan taikka huumausainetta veressään.

Rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 3 § 3 momentin mukaan rattijuopumuksesta tuomitaan se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia taikka tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut. Kyseisen pykälän mukaan ajokyvyn heikentyminen on oleellinen peruste sille, että poliisi voi epäillä asiassa rattijuopumusta.

3.2 Törkeä rattijuopumus

Rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 4§:n mukaan henkilö syyllistyy törkeään rattijuopumukseen, jos rattijuopumuksessa moottorikäyttöisen ajoneuvon tai raitiovaunun kuljettajan veren alkoholipitoisuus on vähintään 1,2 promillea tai hänellä on vähintään 0,53 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, tai

kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut taikka rikoksentehtävä on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia siten, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut. Kyseinen pykälä edellyttää myös olosuhteiden olevan sellaiset, että rikos on ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle. Törkeästä rattijuopumuksesta tekijä on tuomittava vähintään 60 päiväsakkoon tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Törkeän huume- tai lääkeainerattijuopumuksen "tuntuvasti huonontunut ajokyky" näytetään toteen vakiintuneilla kirjallisilla todisteilla ja silminnäkijähavainnoilla eli henkilötodistelulla. Kuitenkin törkeisiin huume- ja lääkeainerattijuopumuksiin ei aina liity minkäänlaisia ajovirheitä, vaan kuljettaja havaitaan poliisin satunnaispysäytyksen yhteydessä. Huumeiden käyttäjien toleranssi huumeisiin vaihtelee ja vaikuttaa kuljettajan toimintakykyyn vaihtelevasti. Toisilla pienikin määrä huumausainetta veressä voi aiheuttaa hyvin sekavan ja päihtyneen tilan. Toisilla taas suuri määrä huumausaineita veressä ei vaikuta toimintakykyyn silmiinpistävästi. Vastaavasti alkoholi vaikuttaa yksilöllisesti henkilön toimintakykyyn, mutta alkoholin suhteen Suomessa on rajat rattijuopumuksen sekä törkeän rattijuopumuksen suhteen. Ihanteellisin tilanne törkeän rattijuopumussyytteen toteen näyttämiseksi on kirjallisten todisteiden sekä henkilötodistelun saatavuus, sillä syyteharkinnassa tehdään kokonaisarviointia tapauksen suhteen. (Pöyry 2023.)

3.3 Terveysrikos

Rikoslain (39/1889) 44 luvun 1§ 3 momentin mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta kemikaalilain nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti valmistaa, käsittelee, tuo tai tahallaan yrittää tuoda maahan, pitää hallussaan, varastoi, kuljettaa, pitää myynnissä, välittää tai luovuttaa tavaraa tai ainetta, valmistetta tai esinettä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa

rangaistusta, terveysrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Kemikaalilain (599/2013) 60 §:n mukaisesti terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä, joka 3. kohdan mukaisesti kattaa kemikaalilain sekä sen nojalla annetut säädökset.

Kemikaalilain (599/2013) 25§ mukaan kemikaalia ei saa luovuttaa vähittäismyynnistä, jos on ilmeistä, että kemikaalin käytöstä voi aiheutua erityistä vaaraa terveydelle. Niiltä osin kuin aineelle ei ole asetettu rajoitusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (1907/2006) kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tarkemmin vaarallisen tai muutoin terveydelle haittaa aiheuttavan kemikaalin vähittäismyyntiä ja muuta luovuttamista koskevista ikärajoista ja säilyttämiselle asetettavista edellytyksistä sekä ilmeisen väärinkäytön aiheuttaman terveysvaaran ehkäisemistä koskevista vähittäismyyntirajoituksista.

Valtioneuvoston asetus kemikaalien vähittäismyynnistä (644/2013) täydentää kemikaalilain (599/2013) 25 §:n 3 momenttia siten, että kemikaalia ei saa luovuttaa, jos on syytä epäillä, että sitä aiotaan hankkia ilmeisesti päihtymistarkoitukseen, tai muutoin käyttää väärin siten, että käytöstä voi aiheutua erityistä vaaraa terveydelle.

Suomen lain perusteella ilokaasun hallussapito päihdekäyttöön tai sen käyttäminen päihtymistarkoitukseen ei ole kemikaalilainsäädännön näkökulmasta säädetty kielletyksi tai rangaistavaksi Suomessa.

Helsingin käräjäoikeus tuomitsi ilokaasua myyvän yrityksen omistajapariskunnan miehen ja naisen sekä yhden työntekijän terveysrikoksista 09.03.2021. Toinen yrityksen omistajista tuomittiin 4 kuukauden ehdolliseen vankeuteen ja toinen omistaja sai rangaistukseksi 75 päiväsakkoa. Yrityksen myyjä puolestaan sai rangaistukseksi 25 päiväsakkoa. Tuolloin yritykseltä takavarikoitiin rikoksen tekovälineinä 10 000 ilokaasuampullia valtiolle menetettäväksi rikoslain 10 luvun 4 ja 5 §:n nojalla. Mies oli perustanut ilokaasua myyvän yrityksen vuonna 2013 ja Tukes (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto) oli lähettänyt tuolloin sekä vuonna 2017 selvityspyynnöt miehelle, ettei tuotteita myytäisi alaikäisille taikka päihtymistarkoitukseen.

Tukes määräsi yrityksen myyntikieltoon uhkasakolla, koska yritys ei toimittanut vaadittavia selvityspyyntöjä. Tuomitut valittivat tuomioistaan Helsingin hovioikeuteen ja hovioikeus lievensi toisen yrityksen omistajan ehdollisen vankeustuomion 4 kuukaudesta 60 päivään ehdollista vankeutta. Kahden muun tuomitun tuomiot pysyivät muuttumattomina hovioikeudessa. Ilokaasuampullit palautettiin yritykselle, koska ilokaasuampullien hallussapito ei ole rangaistavaa eikä niitä luokitella rikoslain 10 luvun 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan terveydelle haitalliseksi. (Palkoaho 2023, Edilex-uutiset 2023.)

4 LAILLISET PÄIHTEET JA AJOKYKY

Huumausainelaki (30.5.2008/373) määrittelee mitkä aineet luokitellaan laittomiksi huumausaineiksi ja niiden vaikutuksen alaisena ajaminen johtaa aina rikoslain rattijuopumukseen, mikäli ajoneuvon kuljettajalla ei ole oikeutta käyttää kyseistä ainetta.

Valtioneuvoston asetus huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista (543/2008) määrittelee tarkasti, mitkä aineet luokitellaan huumausaineiksi Suomessa.

Tieliikennelain (729/2018) 17§ määrittelee ajoneuvon kuljettajaa koskevat yleiset vaatimukset, jonka mukaan ajoneuvoa ei saa ajaa se, jolta sairauden, vian, vamman, väsymyksen tai päihtymyksen vuoksi puuttuu siihen tarvittavat edellytykset.

Laillisia päihteitä yleisesti Suomessa ovat mm. alkoholi, tupakkatuotteet sekä kofeiini, jotka vaikuttavat ihmisen keskushermostoon. Keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden osalta niiden käyttötapa sekä käyttötarkoitus vaikuttavat siihen, että onko kyseessä lääkinnällisestä vai päihdekäytöstä. Lääkärin määräämän unilääkkeen ottaminen on lääkinnällistä käyttöä, mutta

määrätyn annostuksen suurentaminen ja sen nauttiminen vaikkapa alkoholin kanssa luokitellaan päihdekäytöksi. Lääkkeiden väärinkäytön lisäksi erilaisia kemiallisia yhdisteitä, kuten bensaa ja liuottimia voidaan käyttää päihtymistarkoitukseen imppaamalla, ja silloin kyseessä on laillisesti hankittujen aineiden päihdekäytöstä. (YTHS Luettu 22.11.2023)

Niissä tapauksissa, joissa kuljettajan verestä löytyy huumausaineeksi luokiteltua lääkeainetta, jota hänellä on ollut oikeus käyttää, ei kuljettaja syyllisty rattijuopumukseen pelkästään lääkeaineen perusteella. Tällöin tarvitaan todisteita siitä, että kuljettajan ajokyky on lääkkeiden käytön vuoksi ollut tuntuvasti huonontunut tämän liikennekäyttämisen tai mahdollisten ajovirheiden perusteella. (Lillsunde, 2015.)

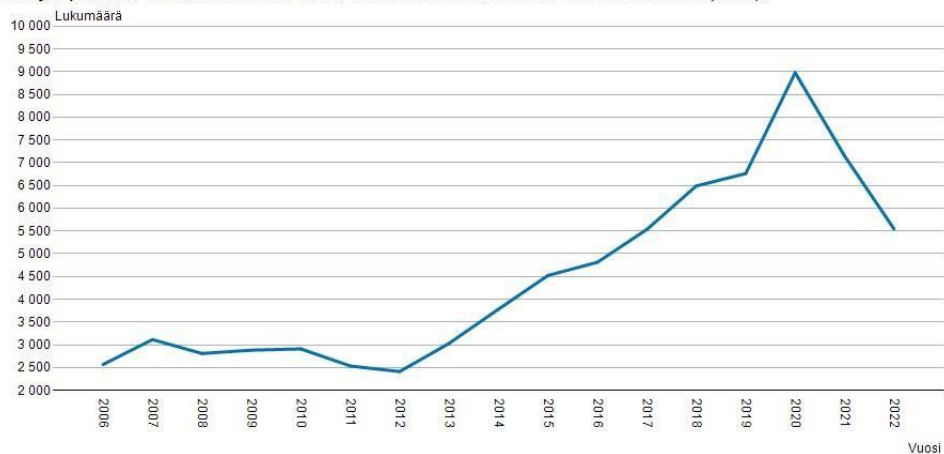
“Huumausaineita sisältäviä lääkkeitä voidaan sekä hankkia että käyttää laillisesti tai laittomasti. Laillisten ja laittomien lääkkeiden erilainen kohtelu lainsäädännössä on jonkin verran ongelmallista yhdenvertaisuuden kannalta. Jos kahdella kuljettajalla on veressään huumausaineeksi luokiteltavaa lääkeainetta, jolla ei ole havaittavaa vaikutusta ajokykyyn, ja toinen on käyttänyt laillista ja toinen laitonta lääkettä, on liikenneturvallisuuden kannalta vaikea perustella, miksi vain jälkimmäistä rangaistaisiin rattijuopumuksesta. Laittoman lääkkeen käyttöä ajon aikana voidaan kuitenkin pitää moitittavampana, koska kuljettajan saattaa olla vaikeaa ilman lääkärin antamaa määräystä arvioida lääkkeen oikeaa annostusta. Laittomasti hankittujen lääkkeiden käyttö on käytännössä usein myös päihdehakuista ja siten tyypillisesti vaarallisempaa liikenteen kannalta kuin lääkärin ohjauksen mukainen käyttö”. (HE 90/2002, 11).

Päihteiden käyttö vaikuttaa pieninäkin määrinä ihmisen keskushermostoon, joka aiheuttaa aistien sumentumista, tiedonkäsittelyn hidastumista sekä motoriikan heikkenemistä. Sen lisäksi päihteiden käytön jälkeen voi käyttäjä kokea väsymystä, mielialojen vaihtelua, huomiokyvyn heikkenemistä sekä hermostuneisuutta, joka vaikuttaa kielteisesti toimintakykyyn. Liikenteessä ajamiseen ja toimimiseen vaaditaan kaikkien näiden ajokyvyn osa-alueiden yhteistä toimintaa. (Harjuvaara)

Päätellisimme, että kaikki aineet, jotka aiheuttavat päihtymystä, voidaan käsittää rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 3§ mukaiseksi muuksi huumaavaksi aineeksi.

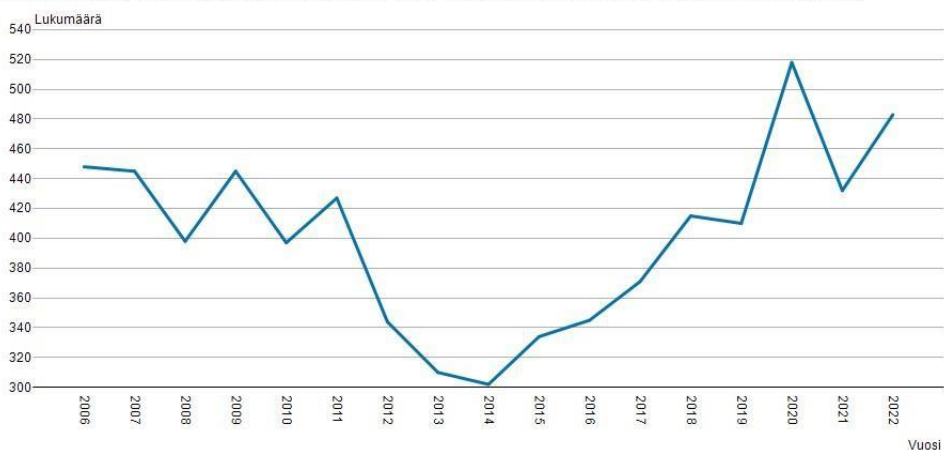
Rattijuopumustilastoja

Viranomaisten tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan muuttujina Vuosi. 1503a2 Rattijuopumus, muu huumaava aine, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

(Kuvio 1. Tilastokeskus, Viranomaisen tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006–2022.)

Viranomaisten tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan muuttujina Vuosi. 15032a3 Törkeä rattijuopumus, alkoholi ja muu huumaava aine, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

(Kuvio 2. Tilastokeskus, Viranomaisen tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006–2022.)

Tilastokeskuksen julkaisemista kuvioista voidaan huomata, että muun huumaavan aineen sekä alkoholin ja muun huumaavan aineen aiheuttamat rattijuopumukset ovat nousseet tasaisesti vuoden 2010 jälkeen.

Tilastokeskuksen kuvioissa ei ole tarkemmin eroteltu, että mitä kyseiset muut huumaavat aineet ovat tapauksissa olleet.

Uskomme, että syynä rattijuopumusten lisääntymiseen on huumeiden käytön ja muiden huumaavien aineiden käytön lisääntyminen. Päihtymistarkoitukseen käytettävät aineet, joita on yhä helpompi saada ja jotka eivät käyttäjien mukaan aiheuta pahoinvointia seuraavana päivänä ovat todennäköisesti lisääntyneet.

Aika ajoin on saanut lukea uutisista, kuinka jotkut kokaiinin tai muun huumeen "bilekäyttäjät" ovat kertoneet kokemuksistaan ja siitä, kuinka ovat jättäneet huumeet taakseen. Useasti näissä artikkeleissa on nimenomaan tullut ilmi se, kuinka "coolia" nämä huumausaineet ovat ja kuinka ne eivät heikennä toimintakykyä, kuten liika alkoholin nauttiminen.

Otaksumme, että ilokaasun ja muiden samantyyppisten päihteiden käyttöön pätee juuri tämä sama ominaisuus, että jos kyseinen aine ei aiheuta krapulaa eikä lamaannuta täysin käyttäjänsä toimintakykyä niin se on aineen yksi koukuttavista vaikutuksista. Todennäköisesti tämä ilmiö näkyy myös viranomaisen tietoon tulleissa rikostilastoissa.

On myös hyvin mahdollista, että monet ilokaasun, muuntohuumeiden tai muiden päihdyttävien aineiden aiheuttamat rattijuopumukset, joita ei havaita verikokeissa, jäävät pois näistä kyseisistä tilastoista tänäkin päivänä.

5 ILOKAASU

Ilokaasu on kaasu, joka tunnetaan tieteessä nimellä typpioksiduuli (N₂O) joka on typen happiyhdiste eli typen oksidi. Ilokaasu on väritön ja mauton, sekä lähes hajuton kaasu (Päihdelinkki, 22.04.2013).

Ilokaasun vaikutus keskushermostoon perustuu siihen, että se heikentää kipuimpulssien kulkua ja vapauttaa kehon omia endorfiineja, jotka ovat morfiinin kaltaisia aineita ja lievittävät kipua (Terveyskylä 2020).

Aikakausikirja Duodecimin julkaisussa "Ilokaasun päihdekäytön vaarat, 2013;129(15):1517–9" kirjoittajat Ulrich Tacke ja Markku Pasanen ovat kirjoittaneet ilokaasun matkasta muoti-ilmiöksi vuoden 2013 keväällä.

Typpioksiduuli, eli kansankielellä ilokaasu löydettiin vuonna 1772 Joseph Priestleyn toimesta (Mark A Gillman, 2019). Ilokaasun päihdyttävä vaikutus ilmeni sen jälkeen pian. Englannissa ilokaasua alettiin kutsua nimellä "laughing gas". Ilokaasu saavutti suuren suosion varsinkin kirjailijoiden keskuudessa, jonka johdosta sen inspiroivaa vaikutusta alettiin ylistämään (Duodecim 2013, Rusto 2013).

Ilokaasun ja muiden pähteiden (alkoholi, opioidit, bentsodiatsepiinit) sekakäytön aiheuttama hengityslama tai oksentelu voi pahimmillaan lisätä tukehtumisen vaaraa. Inhaloivista aineista johtuneille kuolemantapauksille on ollut tyypillistä, että henkilö on ollut tilanteessa yksin (Tacke & Pasanen 2013, Viitattu Bowen ym. 1999).

Ilokaasun käyttö inaktivoi B12 vitamiinia, joka estää metioniinisyntetaasin toimintaa ja välittömästi vaikuttaa DNA-synteesiin ja hermosolujen toimintaan (Sanders ym. 2008).

Käyttäjät kuvaavat, että ilokaasun aiheuttama tunne on kuin nopeutettu versio opiaattien käytöstä. Ilokaasua käytetään yleensä pakenemaan arkea, ja sen vaikutuksen alaisena aika ja paikka tuntuvat hämärtyvän. Musiikki kuulostaa erilaiselta, melkein metalliselta, ja käyttäjä kokee euforista olotilaa. Valitettavasti tämä tunne kestää vain lyhyen aikaa, kunnes kaasu haihtuu keuhkoista (Laitila, Nuortenlinkki)

Farmakologisesti ilokaasu luokitellaan kaasumaiseksi opiaatiksi, koska se vaikuttaa samoihin reseptoreihin kuin morfiini, muut opiaatit ja bentsodiatsepiinit. Tämä altistaa käyttäjän fyysiselle riippuvuudelle ilokaasusta, ja myös sietokyvyn kehittyminen on mahdollista. On tärkeää ymmärtää, että ilokaasun käyttö liittyy riskeihin, ja sen väärinkäyttö voi johtaa haitallisiin

seurauksiin, kuten riippuvuuteen. Käyttäjien tulisi olla tietoisia näistä riskeistä ja harkita huolellisesti aineen käyttöä (Laitila, Nuortenlinkki).

5.1 Ilokaasu lääketieteessä ja muilla aloilla

Ilokaasua käytetään tänä päivänä lääkekäytössä happeen sekoitettuna tarkoituksena lievittää kipua esimerkiksi synnytyksissä ja hammaslääkärissä, elintarvikekäyttöön sitä voi käyttää kerman vaahdottamiseen, sekä autourheilussa moottorin tehon lisäämiseen (Päihdelinkki, 22.04.2013).

Lääketieteessä ilokaasu otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön vuonna 1844 Yhdysvalloissa hampaan poiston yhteydessä (Robinson ja Toledo 2012). Se avasi tien ilokaasun menestyksekkäälle käytölle hammashoidossa ja synnytyksissä sen verraten hyvän analgeettisen vaikutuksen takia. Nykyään hammaslääketieteessä ilokaasu, eli N₂O sekoitetaan vähintään 30 % hapen kanssa ja titrataan alle 40 % N₂O:ta sisältäviksi annoksiksi. Pienempiä pitoisuuksia sisältävät N₂O annokset vähentävät liiallisen sedaation ja/tai anestesian riskiä. 1980-luvun alussa pieniannoksista N₂O:n titraustekniikkaa käytettiin ensimmäistä kertaa päihteiden väärinkäytön tutkimiseen ja hoitoon (Mark A Gillman 2019).

Ilokaasu on edelleen vanhin käytössä oleva anestesia-aine (Sanders ym. 2008, Duodecim 2013).

Nukutuksessa ilokaasua annetaan happeen sekoitettuna, jonka kemiallinen muoto on N₂O₂. Suomessa hapen ja ilokaasun sekoitusta on käytetty myös hoitotapana alkoholivieroitukseen, mutta sen menestys on ollut kyseenalaista (Alho 2003, Gillman 2007, Duodecim 2013). Lääketieteessä käytetty ilokaasu on reseptilääke, jonka valmistus on määritelty tarkkojen puhtaus- ja laatuvaatimusten mukaan (Duodecim 2013).

5.2 Ilokaasu päihteenä

Ilokaasua voi myös käyttää päihtymistarkoituksessa ja käytettäessä se aiheuttaa euforisen olotilan. Päihteenä ilokaasua hengitetään suoraan tai apuvälineen esimerkiksi ilmapallon avulla. Ilokaasua myydään patruunoina, sillä se on kaasun muodossa. Yhdessä patruunassa on kaasua noin 8 grammaa, joka vastaa 4 litraa ilokaasua. Ilokaasun käyttäminen aiheuttaa noin 1–2 minuutin pituisen huumaavan olotilan, jonka vaikutus alkaa lähes välittömästi (Päihdelinkki, 22.04.2013). Päihdekäytössä käytetään puhdasta typpioksiduulia, eli ilokaasuun ei ole sekoitettu yhtään happea.

Aiheesta uutisoitiin vuonna 2013 maaliskuussa Helsingin Sanomat Nyt-liitteessä, jonka kirjoitti Antti Pikkanen. Pikkanen on artikkelissaan perehtynyt ilokaasua myyviin kahteen yritykseen ja itse ilokaasun käytön vaikutuksiin henkilökohtaisen kokeilun kautta. Pikkanen on ilokaasun käyttöjuhlissa tekemässä artikkelia. Mukana on Jonas Kyllönen ja Valtteri Serimaa, jotka ovat perustaneet Iloiset Keittiöpojat Oy:n. Iloiset Keittiöpojat Oy oli yritys, joka myi ilokaasua. Hän kertoo kokevansa käytettyään kokonaisen ilokaasupatruunan, että ilokaasu jymähtää tajuntaan ja koko maailma häviää, ei ole ketään muuta kuin hän ja tämä hetki. Eräs haastateltava, jota hän myöhemmin haastattelee, kuvailee ilokaasun käyttöhetkeä tismalleen samanlaiseksi, kuin ”ekstaasinaisuissa”. Pikkanen sanoo oman kokemuksensa pohjalta, että kun tunne on ohi, ei tule vastaavaa olotilaa kuin laskuhumalassa tai krapulaa. Eräs tyttö, joka on samoissa juhlissa spekuloi, että mikäli hän nyt haluaisi selvittää, olisi hän puolen tunnin päästä täysin ajokunnossa.

5.3 Ilokaasun käyttötavat

Ilokaasun käyttöä ei ole kriminalisoitu Suomen lainsäädännössä, mikä tarkoittaa sitä, että ilokaasun käyttäminen itsessään ei ole laitonta. Ilokaasun päihdekäyttö voi kuitenkin johtaa rikosepäilyyn, kuten rattijuopumukseen.

Rikoslain 23 luvun 3 momentin 3 pykälä määrittelee moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettamisen muun huumaavan aineen vaikutuksen alaisena. Ilokaasua käytetään päihtymystarkoituksessa suoraan sifonista, tai apuvälineen, kuten ilmapallon kautta.

Päihtymystarkoituksessa käytettynä yhden henkeen vedon jälkeen ilokaasu aiheuttaa euforisen, mukavan, iloisen, empaattisen ja joskus hallusinogeenisen vaikutuksen, joka häviää muutamien minuuttien sisällä. Ilokaasun päihdekäyttäjät käyttävät yleisesti alle kymmenen ilmapalloa yhden illan aikana. Ilokaasun päihdekäytön sivuvaikutuksina voi esiintyä ohimenevää huimausta, dissosiaatiota, disorientaatiota, tasapainon menetystä, muistin heikentymistä sekä jalkojen heikkoutta. Päihtyminen voi johtaa kaatumiseen tai kompastumiseen. Joitakin ilokaasun käytöstä kuolemaan johtaneita tapauksia on ollut, jotka ovat johtuneet asfyksiasta (hapenpuute) (Jan Van Amsterdam, Ton Nabben, Wim Van Den Brink, 2015).

5.4 Ilokaasun käytön toteaminen

Ilokaasun käytön toteamisen mahdollisuuden selvittäminen on motivoinut tutkimustyömme tekemistä. Ilokaasun käytön toteamista vaikeuttaa se, ettei tieteellisesti todennettuja mittausmetodeja ole vielä käytössä. Tutkimme Frederick Vinckenboschin ym. 2023 tehtyä tutkimusta, jossa viitataan Otomo N ym. 1993 tehtyyn tutkimukseen, jossa tutkittiin hoituhuoneessa kolmen potilaan ja kolmen vapaaehtoisen vanhentunutta typpioksiduulipitoisuuksia. Tutkittavat sisään hengittivät 50 prosentista typpioksiduulia viiden minuutin ajan. Vapaaehtoisilla kesti kaksi tuntia, että uloshengityksen typpioksiduulipitoisuus laski 25 miljoonaosaan.

Kolmenkymmenen minuutin sisäänhengityksen jälkeen aika nousi neljään tuntiin. Tämä todentaa, että ilokaasun käyttöä ja sen pitoisuuksia on mahdollista todeta ihmisen hengityksestä.

Vinckenboschin ym. 2023 tutkimuksessa tutkitaan ilokaasun toteamisen mahdollisia tapoja. Otimme yhteyttä Vinckenboschiin ja kävimme hänen kanssaan Microsoft Teams viestintäsovelluksen kautta videopuhelun. Valitettavasti heidän tekemänsä tutkimus ei ole vielä täysin julkinen, joten todennettuja lopullisia tutkimustuloksia ei voida julkaista vielä. Kuitenkin

Vinckenbosch kertoi meille, että uudet kokeelliset löydökset osoittavat, että ilokaasun toteaminen hengityksen havaitsemistekniikoiden avulla on mahdollista. Vinckenbosch kertoi, että heidän tutkimuksensa osoitti jälleen, että ilokaasun alkuperäiseen huumaavaan vaikutukseen liittyy käyttäytymismuutoksia, jotka eivät sovellu yhteen turvallisen ajon kanssa, ja että nämä vaikutukset viipyvät ihmiskehossa jonkin aikaa sen jälkeen, kun huumaava vaikutus on hävinnyt. Vinchenboschin mukaan vaikuttaa siis siltä, että ilokaasun toteaminen hengityksen kautta vaikuttaa lupaavimmalta tavalta todeta sen käyttöä

6 ILOKAASU MAAILMALLA

Ilokaasun päihdekäyttö maailmalla on yleistynyt 2000-luvulla. Suomessa ilokaasun päihdekäytön ilmiö on yleistynyt jälleen vuonna 2023. Muutamissa Euroopan maissa on tehty ilokaasun päihdekäyttöön liittyvästä toiminnasta laitonta. Iso-Britanniassa tehtiin 08.11.2023 lakiuudistus, jossa ilokaasun laittomasta hallussapidosta ja käytöstä tehtiin laitonta. Päihdekäyttöön tarkoitettusta hallussapidosta tuomion liukuma on minimissään sakkoa ja maksimissaan kaksi vuotta vankeutta. Ilokaasun päihdekäyttöön myymisestä ja levittämisestä rangaistusta voi saada maksimissaan 14 vuotta tai määrittelemättömän määräisen sakon (Iso-Britannian hallituksen julkaisu 2023). Huomioitavaa kuitenkin on, että laillisiin tarkoituksiin, kuten ravintoloihin ja harrastuskäyttöön käyttöä ei ole kielletty. Alankomaat ovat kieltäneet ilokaasun päihdekäytön, hallussapidon ja myymisen päihdekäyttöön 01.01.2023. Laillisena poikkeuksena ovat lääketieteellinen ja ravintolakäyttö.

Pohjoismaista Tanska on ainoa, joka on kieltänyt ilokaasun päihdekäytön ja hallussapidon päihdekäyttöön. Kielto tuli voimaan Tanskassa 01.07.2023. Tanskassa on myös kiellettyä sen myyminen päihtymistarkoitukseen. Hallussapidosta ja käytöstä voi seurata rangaistukseksi poliisin määräämä sakko (Ritzau, 2023).

Kuten aikaisemmin mainituista asioista ilmenee, on ilokaasun käyttö hyvin päihdyttävää ja vaikutuksen voivat vastata opioideihin verrattavia olotiloja. Täten ilokaasun käyttö ja ajoneuvon kuljettaminen voi olla hyvin vaarallista. Ilokaasun vaaroista liikenteessä on uutisoitu varsinkin Alankomaissa ja Iso-Britanniassa.

Alankomaissa ilokaasun käytön epäillään liittyneen vuosien 2019–2021 välillä 1800 liikenneonnettomuuteen, joista 63 on ollut kuolemaan johtaneita. Näihin tapauksiin on liittynyt Alankomaiden poliisin mukaan myös vaarallista ajotapaa ja ajokortittomien ajoa (Dutch News, 2021). Ilmiö vaikuttaa olevan Alankomaissa erittäin vakava ja haitallinen yleiselle liikenneturvallisuudelle.

Iso-Britanniassa on julkaistu artikkeleita, joissa uutisoidaan yksittäisistä kuolemaan johtaneista liikenneonnettomuuksista, joissa on oltu ilokaasun vaikutuksen alaisena. Tarkkaa статистиikkaa ei ole saatavilla liikenneonnettomuuksista, mutta Iso-Britannia on kieltänyt ilokaasun päihdekäyttöön myymisen ja hallussapidon, josta voidaan päätellä aiheen olevan vakava.

7 POLIISIN JA OIKEUSLÄÄKÄRIN TOIMENPITEET

Poliisihallituksen antaman ohjeen POL-2021-33321 “Kuljettajan ajokunnon selvittäminen liikennevalvonnassa” mukaan huumausaineiden käytön selvittäminen kuljettajasta on usein hankalaa ja aikaa vievää, mutta se on kuitenkin suoritettava laadukkaasti. Sen lisäksi rattijuopumusrikosten vähentämiseksi on tärkeää saada vähennetyksi kaikkea päihteiden käyttöä liikenteessä ja niiden syyteeseen saattaminen sekä tuomitseminen ovat tärkeää ennalta ehkäisevää työtä.

Ensisijaisesti rattijuopumusta epäiltäessä poliisi voi suorittaa epäillylle ajoneuvon kuljettajalle seulonta-alkometrillä toteutettavan puhalluskokeen, josta selviää kuljettajan hengitysilmassa oleva alkoholi puhalluksen aikana. Jos seulonta-alkometrin tulos ylittää sallitun rajan ja on syytä epäillä rattijuopumusta, voidaan epäillylle suorittaa tarkkuusalkometrikoe nautitun alkoholin toteamiseksi ja tarvittaessa ottaa verikoe pakkokeinolain (806/2011) 9:2§ mukaisesti.

Esitutkintavaiheessa rikoksen tapahduttua ei ilman myöhemmin tehtäviä laboratoriotutkimuksia tiedetä, mitä huumaavia aineita tai huumaavia aineita ja alkoholia kuljettaja on käyttänyt, eikä tiedetä, tuleeko tapaukseen sovellettavaksi nollaraja vai edellytetäänkö käytetyllä aineella olevan vaikutusta henkilön ajokykyyn. Ajokyvyn arvioimiseksi olisi siten jatkossa edelleen aina tehtävä kliininen päihdetutkimus ja mahdollinen virtsanäyte verinäytteen lisäksi. (HE 90/2002, 12.)

Jos seulonta-alkometrin tulos on nolla ja poliisi epäilee rattijuopumusta rikoslain (39/1889) 23 luvun 3§ 2 momentin mukaisesti kuljettajan päihtyneen olemuksen vuoksi, voi poliisi suorittaa epäillylle ajoneuvon kuljettajalle Drugwipe –merkkisen huumausainepikatestin. Drugwipe havaitsee yleisimmät huumausaineet kuljettajan syljestä. Nämä pikatestin havaitsemat huumausaineet ovat kannabis, opiaatit, kokaiini, amfetamiini, metamfetamiini sekä bentsodiatsepiini. Positiivisen huumausainepikatestin tuloksen perusteella kuljettaja viedään jatkotutkimuksiin huumausaineiden selvittämiseksi verenkierrosta.

7.1 Päihdelomake B ja kliininen humalatilatutkimus

Rattijuopumuksesta epäilty henkilö toimitetaan poliisin toimesta verikokeisiin ja poliisi voi pyytää lääkäriä suorittamaan kliinisen humalatilatutkimuksen epäillylle. Kliininen humalatilatutkimus on pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30§ mukainen henkilökatsastus eli henkilöön kohdistuva etsintä.

Henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päättää yleisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies, mutta pakkokeinolaissa on poikkeus henkilöön kohdistuvan etsinnän suhteen, jonka mukaan

”Poliisimies voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa

henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle.” (PKL 9:2§ (806/2011))

Poliisi voi verikokeen oton yhteydessä esittää terveydenhuollon ammattihenkilölle klinisen päihdetutkimuspyynnön, jolloin lääkäri pyytää epäiltyä suorittamaan sarjan erilaisia fyysisiä sekä motorisia kokeita. Terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi tutkittavan toiminta- sekä ymmärryskykyä ja kirjaa ne ”Päihdetutkimuslomake B” -nimiseen lomakkeeseen, joka löytyy verinäytepaketista. Lomakkeen täyttävä henkilö vakuuttaa asiakirjan kunnian ja omantunnon kautta. Rattijuopumuksissa Päihdetutkimuslomake B:n näyttöarvo kuljettajan tuntuvasti huonontuneesta ajokyvystä on oikeuskäytännössä vahva ja mitä enemmän klinisessä tutkimuksessa havaitaan normaalista poikkeavia suorituksia fyysisissä testeissä, sitä selvempää on kuljettajan huonontunut ajokyky. Syyttäjien mukaan klinisten tutkimusten suorittaminen epäilylle poliisin tekemien havaintojen tueksi on erityisen tärkeää etenkin törkeää rattijuopumusta epäiltäessä. (POL-2021-33321, Liite 1.)

Rikoslain 23 luvun 4 § 3 momentin mukaisesti törkeissä rattijuopumuksissa huumausaineiden osalta ajokyvyn tuntuva huonontuminen on välttämättömyys, jotta epäilty voidaan tuomita rattijuopumuksen törkeästä tekemuodosta. Tällöin ajokyvyn tuntevan huonontumisen osoittamiseen Päihdetutkimuslomakkeet B ja C ovat tärkeissä rooleissa rikoksen tunnusmerkistön selvittämisen kannalta.

7.2 Päihdetutkimuslomake C

Poliisihallitus on antanut ohjeistuksen koskien Päihdetutkimuslomake C:tä ohjeessaan ”Kuljettajan ajokunnon selvittäminen liikennevalvonnassa (POL-2021-33321)” ja kyseisen lomakkeen täyttämisen tärkeyttä rattijuopumustapauksissa on Helsingin poliisihenkilöstölle painotettu useaan otteeseen tämän opinnäytetyön tekemisen aikana.

Poliisin on aina huumausaineista ja lääkeaineista johtuvissa rattijuopumusepäilyissä täytettävä Päihdetutkimuslomake C ja kirjattava siihen tarkasti havainnot epäillyn käyttäytymisestä ajoneuvon pysäyttämisen jälkeen tai ennen sitä, jos se on tilanteessa mahdollista. Myös kuljettajan käyttäytymistä

ajon jälkeisenä aikana on seurattava ja kirjattava siitä tarvittavat havainnot lomakkeelle. Huumausaineista johtuvissa rattijuopumuksissa kuljettajan käytös voi muuttua huomattavasti nopeammin kuin alkoholista johtuvissa rattijuopumuksissa. Laissa määriteltyjä raja-arvoja huumeille ja lääkkeille ei rattijuopumuksissa ole, joten poliisin havainnot ovat ehdottoman tärkeitä. (POL-2021-33321)

Poliisilla käytössä olevista TUVE-tietokoneista löytyy Word tekstinkäsittelyohjelmiston Kameleon lomakkeista löytyy lomake "Päihdetutkimus C", joka löytyy tyhjänä asiakirjana tämän opinnäytetyön yhtenä liitteenä. (Liite 2)

Päihdetutkimuslomake C:n ensimmäiseen kohtaan kirjataan tutkittavan henkilön perustiedot sekä se, että oliko hän ajoneuvon kuljettaja vai matkustaja. Toisessa osiossa arvioidaan ajotapaa, ajoneuvoa, säätä ja kulkuväylää. Tähän osioon rastitetaan kuljetettavan kulkuneuvon tyyppi sekä kiinnijoutumisen syy, joita ovat ylinopeus, väärin valojen käyttö, muu liikenneriikkomus, ajotapa, ratsia, ilmianto, muu syy tai rikos.

Seuraavaksi lomakkeeseen tulee rastittaa kuljettajan ajotapaa kuvaavat havainnot siitä, onko havainnot varmoja taikka epävarmoja, vai onko poliisipartiolla ollenkaan omia havaintoja ajotavasta. Valittavina kohtina ovat mutkittava ajotapa ja poikkeamien määrä liikennekäyttäytymisessä tai jokin muu huomiota herättävä seikka. Ajoneuvon laitteiden hallintaa arvioidaan sen perusteella, onko ajo ollut alikierroksilla tapahtumaa nykimistä, moottorin ulvottamista isoilla kierroksilla, epävarmaa vaihteiden käyttämistä tai jotakin muuta normaalista poikkeavaa. Näistä poikkeamista voidaan epäillä, että kuljettajan ajamiseen vaadittava havainnointi- tai koordinaatiokyky on puutteellinen.

Tämän lisäksi lomakkeeseen kirjataan ajoneuvon mahdolliset puutteet ja viat. Sääolosuhteet sekä ajoradan vallitseva tilanne tapahtumahetkellä merkataan ylös, kuten kaikkien liikenneriikosten osalta.

Toiseksi viimeinen osuus lomakkeella käsittelee ajoneuvon pysäyttämisen ja kohtaamisen aikana tehtyjä havaintoja kuljettajan fyysisistä ominaisuuksista ja olemuksesta. Poliisiin tulee tarkastella lomakkeen mukaisesti kuljettajan yleistä reaktiokykyä ja käytöstä, puheen laatua sekä silmien reaktioita. Näitä

havaintoja tulee tarkastella kuljettajaa puhutettaessa ajoneuvon pysäyttämisen jälkeen. Kuljettaja saattaa pyrkiä peittelemään epäilyttäviä tavaroita, käyttämään puhelinta välttääkseen katsekontaktia poliisiin. Kuljettajan ulkoinen olemus saattaa olla vapiseva, hän saattaa hikoilla ja hänen silmänsä punoittavat tai pupillit ovat laajentuneet taikka supistuneet. Kuljettajan puheeseen kannattaa kiinnittää huomiota sen suhteen, että onko puhe selkeää vai mahdollisesti epäilyttävän epäselvää. Kiihtynyttä tai flegmaattista olemusta sekä kuljettajan reaktioita kysymyksiin on syytä tarkastella puhutuksen yhteydessä.

Tämän lisäksi kirjataan ylös havainnot kuljettajan motoriikasta tämän noustessa ylös autosta ja mahdollisesti kävelystä, jolloin voidaan arvioida esimerkiksi kuljettajan tasapainoa.

Lomakkeen lopuksi merkitään puhalluskokeen ja huumausainepikatestin tulokset sekä merkitään poliisipartion oma näkemys siitä, onko kuljettajan kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin tuntuvasti huonontunut, huonontunut tai jos ei ole syytä epäillä ajokyvyn olevan huonontunut. Päihdetutkimuslomake C toimii yhtenä todisteena rikosasian käsittelyssä oikeudenkäynnissä.

7.3 Poliisi todistajana

Rattijuopumustapauksessa tehtävää suorittaneet poliisit voidaan esitutkinnassa kuulustella todistajan asemassa. Päihdetutkimuslomake C:n täyttäminen on kuitenkin käytännöllisempää, kun pohditaan sitä, että tapahtuma on ollut silloin käsillä ja täten myös poliisin tuoreessa muistissa.

Poliisiin tulisi dokumentoida epäillyn kuljettajan ajo Revikan avulla. Revika on lyhenne kameralaitteistosta, joka lukee rekisterikilpiä ja kuvaa auton kojelaudalta. Yhtä tärkeää on kuvata ajo, vaikka kuljettaja ei olisikaan tehnyt ajovirheitä ajon aikana. Kuvattu video voidaan ottaa talteen ja sitä voidaan käyttää todisteena oikeudessa. (POL-202133321.)

Revikasta saadut videot ovat erityisen käyttökelpoisia, koska esimerkiksi liikenteessä voidaan katsoa tapahtumia jälkeen päin, kun pohditaan mahdollisia seuraamuksia sääntöjä rikkoneelle kuljettajalle. Videot kannattaa ottaa talteen

vähäisissäkin tapauksissa silloin, kun kuljettaja ei myönnä syyllistyneensä mihinkään eikä suostu asiassa sakkomenettelyyn. Tällöin rikostutkinnassa työskentelevä poliisi näkee videolta mitä on tapahtunut ja se voidaan kuulustelun yhteydessä esittää epäillylle. Vakavissa tapauksissa videoiden tallentaminen, joista voi olla hyötyä rikoksen selvittämisen kannalta, on ehdottoman tärkeää.

8 HAASTATTELU

Erilaisten haastattelujen tekeminen liittyy poliisin työhön vahvasti. Poliisi puhuttaa ja kuulustelee useita ihmisiä arkipäiväisessä työssään. Haastattelun tekeminen omassa opinnäytetyössä sekä kvalitatiivisen tutkimuksen tekeminen on oiva keino perehtyä oman tutkimuksensa aiheeseen ja oppia aiheesta asiantuntijoilta.

Haastattelu on tiedonhankinnan yksi perusmuodoista ja tutkimushaastattelun käyttäminen eri muodoissaan on yleistä yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä. Haastattelut jaetaan useaan eri haastattelulajiin, joilla on erilaisia tavoitteita sekä sääntöjä. Haastattelu itsessään soveltuu monenlaisiin tutkimustarkoituksiin, se voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja sillä voidaan saada syvällisempää sekä tarkempaa tietoa tutkittavasta aiheesta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 11.)

Tutkimushaastattelulla on tietty päämäärä ja tavoite, johon haastattelija haluaa tietoa ja haastateltavalla on tarvittava tieto (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017.)

8.1 Asiantuntijahaastattelu tiedonhankinnan menetelmänä

Valitsimme haastattelun muodoksi asiantuntijahaastattelun, sillä halusimme syventävää tietoa ja eri asiantuntijoiden näkemyksiä käsiteltävän aiheen ympäriltä. Aiheemme vaatii pohdintaa niin oikeustieteellisestä kuin lääketieteellisestä näkökulmasta.

Asiantuntijahaastattelu on yksi teemahaastattelun muodoista ja se sopii erilaisiin tutkimuksiin joustavuutensa puolesta. Asiantuntijahaastattelu on toimiva haastattelumuoto, kun aiheesta on saatavilla vähäisesti tietoa muista lähteistä ja aihe on vaikea. Teemahaastatteluissa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, eikä sitä niinkään sido kvalitatiivisen tai kvantitatiivisen haastattelun tavoitteet. Oleellisinta teemahaastattelussa on se, että haastattelu etenee tietyn keskeisen teeman mukaisesti haastattelijan ja haastateltavan välillä. Näin ollen asiantuntijahaastattelussa voidaan olla suorassa vuorovaikutustilanteessa haastateltavan kanssa verrattuna moneen muuhun haastattelumuotoon. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34–35, 48.)

Etuna asiantuntijahaastattelussa on mahdollisuus valita haastateltavaksi henkilö tai henkilöitä, joilla on aikaisempaa kokemusta tai tietoa aiheesta. Haastattelu voidaan toteuttaa yksinkertaisesti sähköpostin välityksellä, jossa haastattelijä lähettää kysymykset haastateltavalle ja tämä vastaa niihin. Vastausten jälkeen haastattelijä voi lähettää tarkentavia kysymyksiä haastateltavalle niin halutessaan. Tällöin haastattelun molemmille osapuolille syntyy tilanteessa vuoropuhelu, vaikka osapuolet eivät tapaa toisiaan fyysisesti. Pääasia haastattelussa kuitenkin on, että halutusta asiasta saadaan mahdollisimman tietoa. Haastattelun kannalta oleellisinta on kertoa haastateltaville haastattelun aihe, teemat sekä lähettää kysymykset etukäteen, jotta haastateltavat voivat valmistautua hyvissä ajoin haastatteluun. Näin ollen haastateltava tietää minkälaiseen haastatteluun on alun perin antanut suostumuksensa haastatelijalle. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Illokaasusta saatavan vähäisen tiedon vuoksi päädyimme asiantuntijahaastatteluun, jotta saisimme asiantuntijoiden kokemusperäistä tietoa aiheesta, mutta myös haastatteluista saatu tieto voisi ohjata tutkimustamme oikeaan suuntaan. Vaikka pääosin tutkimuksessamme tarkastelemme lakipykälää, haluamme lisätietoa siitä, miten lakipykälää voitaisiin mahdollisesti soveltaa rattijuopumustapauksissa, koska aikaisempia tapauksia ei ole montaa tämän hetken tiedon mukaan.

8.2 Haastattelun toteuttaminen

Haastattelun tekemiseen tulee varautua tutkimussuunnitelman muodostamisella, josta selviää tutkimuksen tutkimusongelmat, joihin haetaan tietoa. Taustatyön tekeminen on tutkimuksen kannalta tärkeää, jotta tiedetään, mitä tutkimuksia aiheesta on aikaisemmin tehty ja mitä uutta tietoa tuleva tutkimus antaa. Haastattelu voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen, jotka ovat taustatyön tekeminen ja suunnitteluvaihe, haastattelun toteuttaminen sekä haastattelun analysointi. (Hurme & Hirsjärvi 2010, 54–57.)

Tämän opinnäytetyön asiantuntijahaastatteluista varten teimme oman henkilökohtaisen kokemuksemme lisäksi taustatyötä tutustuen ilokaasuun ja siihen liittyvään informaatioon pääosin internet- sekä lehtiartikkelien kautta. Etsimme tietoa ilokaasun kemiallisista ominaisuuksista, sen laillisista käyttötarkoituksista sekä ilokaasun päihdekäytöstä. Huomasimme, että ilokaasun käyttäminen päihtymistarkoitukseen on suhteellisen uusi ilmiö ainakin mediassa esillä olevien artikkelien perusteella.

Ilokaasun päihdekäyttöä, jälleenmyyntiä sekä varastointia koskevia määräyksiä selvitimme oikeuslähteiden avulla ja pyrimme tekemään alustavaa tutkimusta siitä, miten rattijuopumus voisi tulla kyseeseen ilokaasun käytön perusteella moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ajaessa. Tämän lisäksi kyselimme sähköpostitse, ja varmistimme jo lähteistä saamiemme tietoja oikeiksi turvallisuus- ja kemikaalivirastolta (Tukes).

Koimme, että opinnäytetyötämme varten on tärkeää selvittää asiantuntijalta, millainen poliisin tekemä esitutkintapöytäkirja tulisi olla ilokaasurattijuopumuksissa syyttäjän ja tuomioistuimen näkökulmasta. Tämän takia haastattelimme opinnäytetyötämme varten aluesyyttäjä Sini Pöyryä. Sovimme aluesyyttäjä Pöyryn kanssa, että toteutamme haastattelun Teams-sovelluksen välityksellä. Lähetimme Pöyrylle alustavasti haastattelukysymykset sähköpostilla, jonka jälkeen sovimme ajankohdan itse haastattelulle. Haastattelun teema oli oikeustieteellinen näkökulma rattijuopumustapauksien suhteen.

Lääketieteellisen näkökulman saamiseksi haastattelimme Terveyden ja hyvinvointi laitoksella työskentelevää johtavaa asiantuntijaa Teemu Gunnaria.

Gunnarille lähetimme haastattelukysymykset sähköpostitse, joihin hän vastasi sähköpostin välityksellä.

8.3 Haastatteluiden analyysi ja yhteenveto

Aluesyyttäjä Sini Pöyryn haastattelussa saimme kysymyksiimme selventäviä sekä täydentäviä vastauksia jo tiedossamme olleisiin seikkoihin. Saatu tieto kuitenkin syyttäjän näkökulmasta avasi meille ongelmaa laajemmin kuin ajattelimmeakaan.

Ilokaasua ajatellen esimerkki tilanteessa, jossa poliisipartio on saanut tiedon mahdollisesta rattijuopumuksesta, tulisi poliisipartion toimia seuraavanlaisesti. Jos kyseinen ajoneuvo tavataan liikenteessä, tulisi kirjata ylös kaikki havainnot ajoneuvon kuljettajan poikkeavasta ajotavasta, tallentaa Revikan video sekä jututtaa asiasta ilmoittanut mahdollinen todistaja, kun siihen on mahdollisuus. Asiasta ilmoittanut on saattanut nähdä kuljettajan tekevän jotain normaalista poikkeavaa kuljettaessaan ajoneuvoa. Kun ajoneuvo on saatu pysäytettyä, on kaikki mahdolliset havainnot kuljettajan käytöksestä dokumentoitava tarkasti ja suoritettava seulonta-alkometrikoe sekä huumausainepikatesti. Jos kumpikaan testi ei anna positiivista tulosta, poliisin kannattaa tarkistaa onko ajoneuvossa viitteitä ilokaasun käytöstä. Autossa voi olla tyhjiä ilmapalloja, ilokaasuampulleja, ilokaasusäiliöitä tai muita siihen viittavia käyttövälineitä. Nämä havainnot tulisi dokumentoida tarkasti mahdolliseen tutkintailmoitukseen. Kuljettajalle suoritetusta verikokeesta ei tämän tiedon mukaan havaita viitteitä ilokaasusta, joten kaikki dokumentoidut havainnot ovat näyttöä tapahtuneesta, kun epäillään rattijuopumusta rikoslain (RL 39/1889) 23 luvun 3 § 3 momentin mukaisesti. (Pöyry 2024.)

Koska esitutkinnan valmistuminen sekä rikosasian tuleva oikeuskäsittely voivat olla usean kuukauden tai parin vuoden päästä, on asiassa ehdottoman tärkeää kuulla paikalla ollut poliisi todistajana. Poliisin kirjaamat havainnot tutkintailmoituksessa eivät ole yhtä pätevä todiste kuin virallinen todistajan kuulustelu. (Pöyry 2024.)

Ajoneuvoa kuljettaneen rikoksesta epäillyn tunnustus ilokaasun käytöstä esitutkinnassa ei riitä rattijuopumusasian ratkaisemiseen oikeudessa, koska ilokaasua ei ainakaan tällä hetkellä voida todeta verinäytteestä ja epäilty voi kiistää asian oikeudessa. Tällaisessa tilanteessa kaikki dokumentit ja todistajien haastattelut ovat avainasemassa. (Pöyry 2024.)

Teemu Gunnarin haastattelu vahvisti ennakkokäsitystämme ilokaasun käytön testaamisesta sekä tutkimustuloksista.

Teemu Gunnarin mukaan ilokaasun vaikutukset ovat euforisia, rentouttavia, hallusinogeenisiä ja kipua lievittäviä. Ilokaasun otto kudoksiin ja poistuminen elimistöstä on nopeaa, joten vaikutukset alkavat välittömästi ja häviävät nopeasti. Ilokaasun käyttö voi aiheuttaa esimerkiksi huonovointisuutta sekä koordinaatio- ja tasapainohäiriöitä. Ilokaasua käytetään tyypillisesti hyvin monta kertaa lyhyen ajan sisällä hengittämällä sitä esimerkiksi ilmapallosta tai kerman vaahdotukseen tarkoitetusta sifonista. Etenkin yhdistettynä perinteisempien huumaavien aineiden käyttöön (kannabis, LSD, jne.) se voi voimistaa esimerkiksi huumeiden hallusinogeenisiä vaikutuksia. (Gunnar 2024.)

Ilokaasu syrjäyttää happea keuhkoista sekä verenkierrosta ja voi johtaa sitä kautta aivojen ja muiden kudosten hapenpuutteeseen. Hapenpuute voi aiheuttaa esimerkiksi sydämen rytmihäiriöitä, sydänpysähdyksen tai epileptisen kohtauksen. Joillekin tulee pahoinvointia ja oksentelua, jolloin riskinä on tajunnan laskun yhteydessä tukehtuminen oksennukseen. Harvinaisena haittana on kuvattu psykoosioireita. Pitkäaikaisen käytön yhteydessä on myös kuvattu masennusta, harhaluuloisuutta, kognitiivisen tason laskemista ja immuunipuolustuksen vajausta. Ilokaasu voi heikentää hedelmällisyyttä ja lisätä keskenmenon riskiä sekä pitkäaikainen suurien annosten käyttö on eläinkokeissa aiheuttanut sikiöille epämuodostumia. Ilokaasun käyttöön ei juuri liity fyysisiä vieroitusoireita, mutta se voi aiheuttaa psyykkistä riippuvuutta. (Gunnar 2024.)

Yliannostustapauksissa todettuja vakavia vaikutuksia ovat muun muassa verenpaineen laskusta johtuva tajuttomuus tai hapenpuutteesta johtuva tukehtuminen. Yliannostuksissa on usein käytetty ilokaasua poikkeuksellisen

suuri määrä tai vaikutusaikaa on yritetty pidentää esimerkiksi laittamalla pää muovipussiin. (Gunnar 2024.)

Ilokaasun käyttöä ei THL:n käsityksen mukaan tutkita rutiininomaisesti missään maailmassa, vaan sen käytön tutkiminen vaatii erityistä analytiikkaa laboratorioissa ja kohdennettuja tutkimuksia erillisestä pyynnöstä. Lisäksi käytön osoittamista hankaloittaa, että ilokaasun pitoisuus laskee veressä jo ennen varsinaisia laboratoriotutkimuksia johtuen ilokaasun erittäin nopeasta yhdisteen biologisesta puoliintumisajasta (minuuteissa), sekä esimerkiksi näytteiden säilytysolosuhteista ennen laboratoriotutkimuksia ja näyteputkien mahdollisesta auki olemisesta. Edellä mainittujen muuttujien vaikutusta ei myöskään kunnolla tunneta, jolloin kvantitatiivisten (määrällisten) pitoisuuksien tulkinta ja mahdollisen vaikutuksen arviointi laboratoriotutkimusten perusteella tutkittavan ajokykyyn on erittäin haasteellista nykytiedolla. (Gunnar 2024.)

THL:n näkökulmasta ilokaasu voidaan luokitella rikoslaisissa mainituksi muuksi huumaavaksi aineeksi, mutta rikoslain mukaista näyttöä ajokyvyn heikkenemisestä on kuitenkin erittäin vaikeaa saada ilokaasusta tehtävillä laboratoriotutkimuksilla (Gunnar 2024).

9 TULOKSET

Tutkimuksessamme selvitimme vastausta tutkimuskysymyksiimme, jotka olivat:

1. Miten rattijuopumustapauksessa pystytään todistamaan kuljettajan ajokunnon heikentyminen ilokaasun käytön perusteella?
2. Miten näyttää toteen ilokaasun laitton myynti?
3. Miten ilokaasu vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn ja ajokykyyn?
4. Miten ilokaasun hallussapito ja käyttö on ylipäättänsä laillista, sekä missä määrissä ja mihin tarkoitukseen?

Nämä kysymykset auttoivat meitä kohdistamaan tutkimustamme käyttäen tutkimuksellista laadullista tutkimusmenetelmää. Suoritimme haastatteluja ja tutkimme ilokaasuun soveltuvaa lainsäädäntöä.

Tutkimuksemme tulokset voidaan jakaa seuraavien kappaleiden sisältöön.

Rattijuopumustapauksissa ilokaasun käytön takia heikentynyt ajokunto pystytään todentamaan poliisin ensipartion toimesta mahdollisimman onnistuneesti silloin, kun poliisipartio kirjaa tarkasti omat havaintonsa kuskin habituksesta, tehdyistä ajovirheistä, ajoneuvon sisällä tai kuskin hallussa mahdollisista ilokaasupatruunoista, sekä täyttää päihdelomake C:n. Suomessa ei ainakaan vielä pystytä veri- tai puhalluskokeella todentamaan ilokaasun käyttöä.

Ilokaasun laitton myynti käsitellään terveystarkoituksena. Terveystarkoituksen tunnusmerkistön mukaan ilokaasun myynti päihtymistarkoitukseen on kiellettyä. Poliisin on näytettävä toteen myyntitapahtuma ja sen luonne suhteessa käyttäjän käyttötarkoitukseen.

Ilokaasu vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn ja ajokuntoon niitä heikentävästi. Käyttäjät ovat kuvailleet ilokaasun inhalaation ensimmäisiä hetkiä ”ekstaasimaiseksi”. Ilokaasu aiheuttaa huumaavan olotilan, joka ei sovellu ajoneuvon kuljettamiseen. Todennetusti Euroopassa esimerkiksi Alankomaissa ilokaasu on ollut osallisena huolestuttavan moniin kuolemaan johtaneisiin liikenneonnettomuuksiin.

Suomessa ei tällä hetkellä ole rajoituksia ilokaasun hallussapitoon tai käyttöön. Ainoastaan ilokaasun päihtymistarkoitukseen myynti on kriminalisoitua.

10 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Opinnäytetyön aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen ydin, johon tutkija on pyrkinyt aloittaessaan tutkimuksen tekemistä. Analyysiä tehtäessä tutkijalle selviää viimein, että minkälaisia vastauksia hän on saanut tutkimuksensa ongelmiin ja tutkimuskysymyksiin. Tutkijan tulee tulkita sekä selittää tutkimuksensa tulokset lukijalle ja koota yhteen tulosten pääseikat, joista muodostuu synteesejä. Tutkijan on laadittava omat johtopäätökset näiden synteeseiden perusteella ja pohdittava, mikä merkitys

tuloksilla on ja voisiko niillä olla jotain laajempaa merkitystä kyseisellä tutkimusalueella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 220–222.)

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme koskien rattijuopumustapauksessa kuljettajan ilokaasun käytöstä johtuvaa ajokunnon heikentymistä perustuu käytännössä vain henkilötodisteluun ja poliisin tekemiin havaintoihin, joita on mahdollista käyttää oikeudessa todisteina.

Ilokaasun päihdyttävä vaikutus on lyhytkestoista, eikä sen aiheuttama päihtymystila kestä yleensä niin pitkään, että edes kliinisissä tutkimuksissa olisi mahdollisuutta havaita henkilön päihtynyttä olemusta tai käytöstä. Tällä hetkellä ainakaan Suomessa ei ole menetelmää, jolla ilokaasun käyttö voitaisiin todeta verestä, hengityksestä taikka virtsasta. Tämän vuoksi poliisin on dokumentoitava tarkasti omat sekä tapauksen silminnäkijöiden havainnot epäillyn kuljettajan ajosta ja ilokaasun käyttöön viittaavista esineistä ajoneuvossa.

Ilokaasun toteaminen esimerkiksi hengityksestä ei tällä hetkellä ole vielä mahdollista Suomessa, mutta vaikuttaa kuitenkin olevan tulevaisuudessa mahdollista. F. Vinckenboschin ym. 2023 tutkimus julkaistaan 19.02.2024, jossa todennetaan heidän saavuttamansa tutkimustulokset. Vinckenboschin mukaan vaikuttaa siltä, että ilokaasun toteaminen olisi hengityksen kautta todennäköisintä. Suomessa asiaa ei ole tutkittu tarpeeksi tietojemme mukaan, joten esimerkiksi puhalluskokeet ilokaasun toteamiseksi vaatisivat tutkimusta, testaamista ja lainsäädännön muutoksia. Olemme kuitenkin tyytyväisiä siihen, että aineen ja ilmiön tutkiminen on edennyt ja olemme päässeet omalta osaltamme tutkimaan asiaa, sekä toivottavasti selkeyttämään asiaa opinnäytetyön lukijoille.

Toinen tutkimuskysymyksemme ilokaasun laittoman myynnin toteen näyttämistä voidaan tarkastella ainoastaan mm. opinnäytetyössämme esiteltyä terveystarkastusta peilaten, jossa kyseinen yritys oli myynyt suuria määriä ilokaasua yksityishenkilöille ja jättänyt viralliset selvitykset tekemättä. Tukes oli epäillyt yrityksen myyvän ilokaasutuotteita päihdekäyttöä varten sekä esitutkinnassa oli selvinnyt yritystä pyörittävien henkilöiden myyneen ilokaasua päihdetarkoituksiin. Ilokaasun myymistä päihtymistarkoitukseen on siis

hankalaa näyttää toteen varsinkin, jos kyseessä on pieniä määriä ilokaasua, koska sen hallussapito ja päihdekäyttö on Suomessa laillista.

Vastaukset kolmanteen tutkimuskysymykseemme ilokaasun vaikutuksista ihmisen toiminta- ja ajokykyyn perustuu lääketieteellisiin tutkimuksiin sekä lehtiartikkeleihin käyttäjien kokemuksista. Ilokaasun hengittäminen aiheuttaa euforisen, sekavan ja joskus hallusinogeenisen vaikutuksen, joka häviää muutamien minuuttien sisällä. Toisien sanoen ilokaasun käyttö liikenteessä vaarantaa muiden tienkäyttäjien sekä kuljettajan turvallisuuden hetkellisenkin päihtymystilan takia. Kuljettajan hengitettyä ilokaasua ja vaikutuksen kestäessä pari-kolme minuuttia ovat riskit suuret ja mahdolliset seuraukset onnettomuudessa peruuttamattomia. Ilokaasun käyttö voi myös aiheuttaa kuljettajan tajunnan menetyksen, joka on täysin verrattavissa tapauksiin, joissa kuljettaja on nukahtanut rattiin. Ainoa poikkeus on, ettei kuljettaja välttämättä havahdu hereille ennen juuri tapahtuvaa onnettomuutta.

Neljäs tutkimuskysymyksemme koskien ilokaasun käyttöä, hallussapitoa ja laitonta myyntiä, voidaan todeta, että ainoastaan myyminen päihtymistarkoitukseen on kiellettyä. Ilokaasun käyttäminen itsessään päihtymistarkoitukseen ei ole laissa rangaistavaa eikä sen hallussapito.

Valtioneuvoston asetus kemikaalien vähittäismyynnistä (644/2013) täydentää kemikaalilain (599/2013) säännöksiä, jonka mukaan kemikaalia ei saa luovuttaa vähittäismyynnistä, jos on syytä epäillä, että sitä myydään ja ostetaan päihtymistarkoituksiin. Yksittäinen henkilö voi kuitenkin ostaa ilokaasuampulleja esimerkiksi ruoanlaittoon tarkoitettuun kermasifoniin, eikä laissa ole määriteltynä tarkkaa rajaa. Ravintolat usein tilaavat sifoniampulleja isompia määriä kerrallaan, koska mitään tilausrajaa ei ole määritely ja käyttötarkoitus on joko ruoan- tai drinkkien valmistus.

11 POHDINTA

Huolenaiheenamme on päihdyttävien aineiden käyttö liikenteessä, jotka voivat johtaa katastrofaalisiin onnettomuuksiin. Riski piilee varsinkin aineissa, joita

ei voida testata millään menetelmällä ja aineiden käyttäjät tietävät sen tai ainakin he, jotka ovat syyllistyneet tai mahdollisesti olleet epäiltynä rattijuopumukseen.

Kaikkein haastavinta oli löytää kiinnostava aihe opinnäytetyötä varten, koska kiinnostavia aiheita on loputtomasti. Kun alkaa pohtimaan ja etsimään tietoa jostain itseä askarruttavasta aiheesta, on ilo huomata, että aiheeseen löytyy vastaus tai että sitä on ainakin tutkittu. Kuten opinnäytetyön alussa mainitsimme, aihe tuli meille työssämme kohdattujen tilanteiden pohjalta. Jotkut kollegat innostuivat aiheesta ja totesivat aiheen olevan hyödyllinen sekä erittäin ajankohtainen. Tästä inspiroituneina aloimme etsimään tietoa ja huomasimme, ettei aiheesta ollut ainakaan kukaan tehnyt vielä opinnäytetyötä poliisin näkökulmasta.

Päätimme tehdä opinnäytetyön parityönä, koska innostuimme molemmat aiheesta. Aihe kiinnosti meitä yleisesti, mutta myös tulevaisuuden työtehtävien takia. Halusimme tehdä jotain, josta olisi hyötyä itsellemme, mutta myös nykyisille sekä tuleville kollegoillemme. Suunnittelimme aluksi, että molemmat tekisivät vähän eri opinnäytetyön osa-alueita ja niin teimmekin, mutta loppujen lopuksi työstimme kaikkia osa-alueita yhdessä. Ehdottomasti parasta parityössä oli, että pystyimme pallotelemaan aihetta ja etsimään samanaikaisesti tietoa eri paikoista.

Alkuun tiedonhankinta tuntui haastavalta, koska mitään ennakkotapauksia ilokaasun aiheuttamista rattijuopumuksista ei juurikaan ollut, ja tarvitsemamme näkökulmat opinnäytetyötä varten olivat lähinnä internet-kirjoituksia eivätkä niinkään tutkimuksia. Tietoa alkoi kuitenkin löytymään, kun systemaattisesti jaksoi vain sitä etsiä erilaisilla hakusanoilla etenkin internetistä.

Opinnäytetyötä varten tehdyt haastattelut vastasivat kysymyksiin, joita tarvitsimme tutkimusta varten. Haastattelut sujuivat hyvin ja varsinkin Teams-sovelluksen kautta käydyt haastattelut olivat mukavan rentoja ja helppoja. Pidimme ehdottomasti hyödyllisenä avoimen keskustelun mahdollisuutta haastatteluissa. Haastattelun aikana pystyi kysymään lisäkysymyksiä sitä mukaa, kun niitä tuli mieleen ja haastateltava vastasi kysymyksiin, joita itse ei välttämättä olisi osannut tai muistanut kysyä.

Tämä työ oli molempien ensimmäinen opinnäytetyö, ja mielestämme onnistuimme erittäin hyvin kokonaisuutta ajatellen sekä löysimme kaiken oleellisen tiedon, jota tarvitsimme tutkimuksemme tekemiseen. Saimme tekstin jäsenneltyä sekä kirjoitettua ytimekkäästi lukijalle helppoon ja ymmärrettävään muotoon. Saimme oleelliset tiedot, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Haastattelut olivat mielenkiintoisia ja melkein pakollinen lisä opinnäytetyöhömmme. Niiden avulla ainakin vahvistimme muista lähteistä saatua tietoa aiheen kannalta.

Ainut haaste, jonka oikeastaan voisi mainita oli molemmille ajatus opinnäytetyön tekemisestä ja sen ylitsepääsemättömästä vaativuudesta. Jossain kohtaa matkan varrella kuitenkin huomasimme, että tähän on kiinnostavaa ja opettavaista, eikä yhtään ainakaan niin raskasta kuin aluksi kuvittelimme. Aikataulut saimme sovitettua hyvin yhteen, vaikka teimmekin töitä eri vuoroissa ja eri aikoihin. Uskoisimme, että yleisesti haastavinta opinnäytetyön parissa uurastaville on motivaation löytäminen ja juuri siksi itseä kiinnostavan aiheen löytäminen on erityisen tärkeää.

12 LÄHTEET

Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Luettavissa: <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 06.01.2024

Dutch news. <https://www.dutchnews.nl/2021/12/laughing-gasimplicated-in-growing-number-of-fatal-accidents-nos/>. Luettu

12.12.2023

Edilex-uutiset. 23.03.2023. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/uutiset/83246>, Luettu 10.01.2024.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Frederick Vinchenbosch ym. 2023,
<https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/wfs2.1508>, Luettu
06.02.2024

Duodecim aikakauskirja, artikkeli 2013;129(15):1517–9 ”Ilokaasun päihdekäytön
vaarat”, Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo11121>. Luettu 13.12.2023

Gunnar, T, 2024: Johtava asiantuntija, terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
Haastattelu 08.02.2024.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain 23 luvun, tieliikennelain 76 §:n ja
liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta (HE 90/2002 vp)

Harjuvaara, P. Pääteet ja liikenneturvallisuus. Luettavissa:
[https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/huumeet-jalaakkeet/paihteet-ja-
liikenneturvallisuus/](https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/huumeet-jalaakkeet/paihteet-ja-liikenneturvallisuus/) Luettu 22.11.2023

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos.
Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. 3.–
4. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita.
15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. painos.
Helsinki: Talentum.

Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, Tutkimushaastattelun käsikirja.
Kappale 9.
Asiantuntijahaastattelu. E-kirja.

Independent.
[https://www.independent.co.uk/tv/news/manchestermercedes-crash-snapchat-
laughing-gas-b2424742.html](https://www.independent.co.uk/tv/news/manchestermercedes-crash-snapchat-laughing-gas-b2424742.html). Luettu 16.12.2023

Iso-Britannian hallituksen verkkosivu,
<https://www.gov.uk/government/publications/nitrousoxideban/nitrous-oxide-ban-guidance>, Luettu 30.12.2023

Jaakonaho, K. 2020. Johdatus kvantitatiiviseen tutkimukseen, osa 1. 2.12.
Polamk opetusmateriaali. [Video]. Saatavilla:
https://moodle.polamk.fi/mod/page/view.php?id=76384&inpop_up=1 [Viimeksi vierailtu: 11.2.2023].

"Kaasukuningatar" ja tämän mies tuomittiin terveysrikoksista:

Pyörittivät ilokaasukauppaa, Palkoaho, Helsingin Sanomat

25.03.2023. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art2000009473355.html>

Luettu 10.01.2024

Kristiina Andström. 2003. Perusasioita oikeustieteestä. Helsingin yliopiston
Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia

2.9.2003 Luettavissa:

<https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/index.html>

Luettu 07.01.2024

Liikenneturva: Huumeet liikenteessä. Luettavissa:

<https://www.liikenneturva.fi/fi/liikenteessa/huumeetliikenteessa>. (Luettu

22.11.2023)

Lillsunde, P. 2015. Potilaan Lääkärinlehti: Miten päihteet vaikuttavat ajokykyyn.

Luettavissa:

(<https://www.potilaanlaakarilehti.fi/uutiset/miten-paihteetvaikuttavat-ajokykyyn/>)

Luettu 10.12.2023

National Institute of Health julkaisu Jan Van Amsterdam, Ton Nabben, Wim Van
Den Brink: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26496821/>

National Institute of Health julkaisu:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30829177/> Luettu 10.01.2024

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. 3.–5.
painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Otomo N ym. 1993,

<https://europepmc.org/article/med/8468775>, Luettu

06.02.2024

Palkoaho, Helsingin Sanomat 25.03.2023. Luettavissa:

<https://www.hs.fi/kaupunki/art->

[2000009473355.html](https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009473355.html) Luettu 10.01.2024

Poliisihallituksen antaman ohjeen POL-2021-33321 “Kuljettajan ajokunnon selvittäminen liikennevalvonnassa”

Pöyry, S. 2024: Aluesyyttäjä, Etelä-Suomen syyttäjäalue.

Haastattelu 18.01.2024.

Terveyskylä. Ilokaasun käyttö synnytyksessä.

<https://www.terveyskyla.fi/naistalo/synnyty>

[s/synnytyskivunl%C3%A4%C3%A4kkeellinen-](https://www.terveyskyla.fi/naistalo/synnyty/s/synnytyskivunl%C3%A4%C3%A4kkeellinen-)

[hoito/ilokaasunk%C3%A4ytt%C3%B6-synnytyksess%C3%A4](https://www.terveyskyla.fi/naistalo/synnyty/s/synnytyskivunl%C3%A4%C3%A4kkeellinen-hoito/ilokaasunk%C3%A4ytt%C3%B6-synnytyksess%C3%A4) Luettu

11.01.2024

The Guardian,

[https://www.theguardian.com/society/2022/nov/15/dutch-toban-laughinggas-](https://www.theguardian.com/society/2022/nov/15/dutch-toban-laughinggas-over-fears-for-health-and-road-safety)

[over-fears-for-health-and-road-safety](https://www.theguardian.com/society/2022/nov/15/dutch-toban-laughinggas-over-fears-for-health-and-road-safety) Luettu

25.01.2024

The Local DK, Ritzau,

[https://www.thelocal.dk/20230630/denmark-bans-sales-andpublicuse-of-](https://www.thelocal.dk/20230630/denmark-bans-sales-andpublicuse-of-laughing-gas)

[laughing-gas](https://www.thelocal.dk/20230630/denmark-bans-sales-andpublicuse-of-laughing-gas), Luettu 25.01.2024

Tilastokeskus, Viranomaisen tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan: 2006–2022.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_rpk/stat

[fin_rpk_pxt_13m3.px/chart/chartViewLine/](https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_rpk/stat) Luettu 17.12.2023

Tilastokeskus, Viranomaisen tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006–2022.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/statfin_rpk_pxt_13m3.px/chart/chartViewLine/ Luettu 17.12.2023

Tukes. Turvallisuus ja kemikaalivirasto. Lehtitiedote 28.3.2013. Ilokaasun päihdekäyttö voi aiheuttaa tukehtumisvaaraa. Luettavissa:

www.tukes.fi/fi/Tiedotteet/

Luettu 11.12.2023

Tuomi & Sarajärvi 2018, Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi kappale: 3.1 Kysely ja haastattelu. E-kirja.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Luettavissa:

<https://www.yths.fi/terveystieto/paihteetjariippuvuusongelmat/paihteet-ja-muut-riippuvuuksienaiheuttajat/> Luettu 22.11.2023

13 LIITTEET

1. Päihdelomake B
2. Päihdelomake C

Liite 1

Näytteenotto ja kliininen päihdetutkimus

PÄIHDETTUTKIMUSLOMAKE B

LIIMAA TUNNISTETARRA
TÄHÄN

POLISIVIRANOMAINEN TÄYTTÄÄ

Tutkittavan nimi	Sukunimi	Etunimi
Henkilötunnus tai syntymäaika ja sukupuoli	☐ Mies ☐ Nainen	
Toimenpiteen pyytäjät	Poliisiasema, piirikoodi, R-ilmoituksen numero, pyytävän virkamiehen nimi ja p-tunnus	
Toimenpidepaikka		
Henkilöllisyyden toteaminen	☐ Poliisin varmentama ☐ Muu, mikä	
Pyydetty näytteenotto	☐ Verinäytteenotto ☐ Jälkinäyttämisenäytteenotto ☐ Kliininen tutkimus	

TERVEYSVIRANOMAINEN TÄYTTÄÄ

Näytteenotto	☐ Vedellä ☐ Puhdistuspyyhkeellä ☐ Ota uusi verinäyte, jos on käytetty etanolipohjaista puhdistusainetta.			
Verinäyte Tarrat -001 ja -002	pvä, klo	Allekirjoitus	Nimenselvennys ja virka-asema	
Jälkinäyttämisenäyte Tarrat -003 ja -004	pvä, klo	Allekirjoitus	Nimenselvennys ja virka-asema	
Paino ja pituus	Paino	kg ☐ Punnittu ☐ Ilmoitettu	Pituus	cm ☐ Mitattu ☐ Ilmoitettu

Taustatiedot	☐ Ei ☐ Ei vastausta ☐ On, mitä		
Tarttuvat taudit			
Tutkittavan ilmoitus			
Todetut vammat	☐ Ei ☐ On, mitä		
Vammautuneen nestehoito	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä, miten paljon, klo		
Vammautuneen lääkehoito	☐ Ei ☐ Kyllä, mitä, miten paljon, klo		
Huumeet ja lääkkeet	☐ Ei ☐ Kyllä, säännöllinen ☐ Kyllä, tilapäinen ☐ Ei vastausta		
Tutkittavan ilmoitus	☐ Käytännyt ennen tapahtumaa ☐ Käytännyt tapahtuman jälkeen		
	Mitä, koska viimeksi, kuinka paljon		
Injektiojäljet	☐ Ei ☐ Kyllä		

Kliininen tutkimus	☐ Ei ☐ Ei vastausta ☐ On, mitä		
Sairaudet			
Tutkittavan ilmoitus			
Todetut oireet	☐ Ei ☐ On, mitä		
Kokeet havainnot	Nor-	Lievästi	Selvästi
	maali	poikkeava	poikkeava (löydös alleviivataan)
Tajunta	☐	☐	☐ Turtunut, nukahteleva, lähes tajuton
Ajanmäärityskyky, muisti	☐	☐	☐
Kävely suoraan eteenpäin	☐	☐	☐
Täyskäännös kävellessä	☐	☐	☐
Romberg-koee silmät kiinni	☐	☐	☐
Sormi-sormikoe	☐	☐	☐
Ryhdistäytyminen	☐	☐	☐
Käytös	☐	☐	Estoton, hyökkäävä, vihainen, puhelias, röyhkeä, torjuva, veltto, poissaoleva
Puhe	☐	☐	Epäselvä, kangerteleva, puuroutunut, sammaltava
Ajatustenkuiku	☐	☐	Epälooginen, hyppelehtivä, sekava
Mieliala	☐	☐	Euforinen, ärtynyt, ahdistunut, ailahteleva, levoton, masentunut, tylsistynyt
Pupillien koko	☐	☐	Voimakkaasti laajentuneet, pistemäiset
Pupillien reaktio valolle	☐	☐	Hidastunut, reagoimaton
Silmävärve	☐	☐	Karkealyöntinen ☐ katseen seuraamisen jälkeen ☐ pyöryksen jälkeen
Muu poikkeava löydös	☐	☐	Hikoilu, kouristelu, vilunväristys, suu kuiva, nenä vuotaa, vapina, silmät verestävät tai vetistävät
Muut havainnot			

Toimintahäiriön asteen arviointi	☐ Ei todettu ☐ Todettiin ☐ Tutkimusta ei suoritettu, koska		
Toimintahäiriön aste	☐ Normaalitilan vaihtelun rajoissa ☐ Normaalista poikkeava ja asteeltaan ☐ Lievä ☐ Vähintään keskivahva		
Toimintahäiriöt aiheutuneet	☐ Huumeista ☐ Lääkkeistä ☐ Alkoholist ☐ Sairaudesta ☐ Vammasta ☐ En osaa arvioida		

Kliinisen tutkimuksen suorittaneen terveydenhuollon ammattihenkilön allekirjoitus, pvm, klo, nimenselvennys ja virka-asema	Tämän vakuutan kunnian ja omantunnon kautta
--	---

RIKOSTEKNISEN LABORATORION KAPPALE

Päihdetutkimuslomake c
Viranomaisen havainnot / Tieliikenne

Viranomaisen täyttää

Tutkittavan nimi					
Rikosilmoitusnumero					
Syntymäaika					
Sukupuoli	☐ Mies	☐ Nainen			
Oliiko tutkittava kuljettaja	☐ Kyllä	☐ Ei	☐ Ei tietoa		
Ajoneuvon laatu/ liikennemuoto	☐ Henkilöauto	☐ Kuorma-auto	☐ Pakettiauto	☐ Linja-auto	☐ Erikoisauto
	☐ Moottoripyörä	☐ Mopo	☐ Traktori	☐ Polkupyörä	☐ Vesiliikenne
	☐ Raideliikenne	☐ Ilmaliikenne	☐ Jalankulkija	☐ Muu ajoneuvo	
Kiinnijoutumisen syyt	☐ Ylinopeus	☐ Väärä valojen käyttö	☐ Muu liikennerikkomus		
	☐ Ajotapa	☐ Ratsia	☐ Ilmiänto	☐ Muu syy	☐ Rikos

AJOTAPAA, AJONEUVOA, SÄÄTÄ JA KULKUVÄYLÄÄ KOSKEVAT HAVAINNOT

Ajotapa	☐ Ei omia havaintoja	☐ Varma	☐ Epävarma	☐ Sopimaton nopeus
	☐ Mutkitteleva, poikkeama suorasta linjasta _____ metriin saakka.			
	☐ Poikkeamien lukumäärä _____ kpl _____ metrin havainto-osuudella.			
	☐ Etuajo-oikeuden loukkaus	☐ Muuta huomiota herättävää _____		
Ajoneuvon laitteiden hallinta	☐ Alikierroksilla ajo, nykimistä	☐ Epävarma vaihteiden käyttö		
	☐ Moottorin ulvottaminen	☐ Muuta _____		
Ajoneuvon puutteet ja viat	☐ Ei	☐ Kyllä, mitä _____		
Sää ja valaistus	☐ Vesisade	☐ Kova tuuli/myrsky	☐ Lumi/rantäsade	☐ Sumu
	☐ Päivänvalo	☐ Hämärä	☐ Pimeä	
Ajorata	☐ Hyvä	☐ Huono	☐ Tietyö	☐ Hyvä valaistus
	☐ Kuiva	☐ Märkä	☐ Jäinen/luminen	

PYSÄYTTÄMISEN JA KOHTAAMISEN AIKANA TEHDYT HAVAINNOT

Reaktiokyky	☐ Normaali	☐ Hidastunut	☐ Erittäin hidas
Fyysiset poikkeavuudet	☐ Ei ole	☐ Hikoilu	☐ Vapina
	☐ Oksentaminen	☐ Levottomuus	
Ulkoisen olemus	☐ Siisti	☐ Epäsiisti	☐ Suttuinen
Puhe	☐ Selvää	☐ Sopertelevaa	☐ Puuroutunutta
	☐ Sammalltavaa		
Osaa suomea tai ruotsia	☐ Kyllä	☐ Ei	☐ Puutteellisesti
Puhuteltavuus, ajan ja paikan taju	☐ Ajan ja paikan taju selkeä	☐ Uninen	☐ Herää helposti
	☐ Syvässä unessa/tajuton	☐ Sekava	
Mieliala, käytös	☐ Rauhallinen, hallittu	☐ Kiihtynyt	☐ Hyökkäävä
	☐ Suhteettoman hilpeä	☐ Tylistynyt	☐ Uuhiteleva
	☐ Itkuinen		
Ajoneuvosta nouseminen	☐ Normaali	☐ Tasapainohäiriötä	☐ Joutuu ottamaan tukea ajoneuvosta
Kävely	☐ Varmaa	☐ Laahaavaa	☐ Huojuvaa
	☐ Tasapainohäiriötä		
Silmät	☐ Ei poikkeavaa	☐ Sidekalvot punoittavat	☐ Vetiset, kiiltävät
	☐ Levottomat		
Pupillit	☐ Normaalit	☐ Laajentuneet	☐ Pistemäiset
	Oikea n. _____ mm	Vasen n. _____ mm	
Pupillien reagointi valoon	☐ Hitaasti	☐ Nopeasti	
Nystagmus	☐ Nykivä liike	☐ Ei todettu nykimistä	
Valaistusolosuhteet tutkintapaikalla	☐ Päivänvalo	☐ Hämärä	☐ Yö, katuväläistus
	☐ Yö, huonevalaistus		
	☐ Muu, mikä _____		
Huomiota herättävä käyttäytyminen	☐ Ei muuttunut tutkimusten aikana	☐ Lisääntyi tutkimusten aikana	☐ Väheni tutkimusten aikana
Puhallus	☐ Kyllä klo _____	Tulos _____ ‰ ₁₀₀	
	☐ Ei	☐ Ei voida suorittaa	☐ Kieltäytyi
Todetut positiiviset sylkitesitit	☐ amfetamiini	☐ THC	☐ bentsodiatsepiini
	☐ opiaatit	☐ kokaiini	

KULJETTAJAN KYKY TEHTÄVÄN VAATIMIIN SUORITUKSIIN

	☐ Ei ole huonontunut	☐ On huonontunut	☐ On tuntuvasti huonontunut
	Koe alkoi klo _____	Koe päättyi klo _____	
Muut havainnot mm. haltuunotetut aineet			
Allekirjoitus	Pvm _____	Allekirjoitus, virka-asema ja nimenselvitys _____	